

SIIRTOLAISUUS MIGRATION

1/2006

Siirtolaisuus – Migration 1/2006

33. vuosikerta / 33rd year
ISSN 0355-3779

Julkaisija / Publisher

Siirtolaisuusinstituutti

Migrationsinstitutet

The Institute of Migration

Linnankatu 61, 20100 Turku, Finland

Puh. / tel. (0)2-2840 440

Fax (0)2-2333 460

email: taisai@utu.fi

<http://www.migrationinstitute.fi>

Pohjanmaan aluekeskus

Österbottens regioncenter

Regional Centre of Ostrobothnia

Keikulinkuja 1, 61100 Peräseinäjoki, Finland

Puh. / tel. (0)44-2592447

Fax (0)6-4181 279

email: siirtolaisuusinstituutti@netikka.fi

Päätoimittaja / Editor-in-Chief

Olavi Koivukangas

Toimitussihteeri / Editorial Assistant

Taimi Sainio

Toimittajat / Editors

Krister Björklund, Elli Heikkilä

Toimituskunta / Editorial Board

Siirtolaisuusinstituutin hallitus

Administrative Board of the Institute of Migration

Taitto / Layout

Krister Björklund

Tilaushinta 2006 / Subscriptions 2006

4 numeroa / nummer / issues

15 €/vuosi/år/year

OP 571113-11117

TEMA-TEAM 11027-06

Sisältö • Contents

Aini Pehkonen

Maahanmuuttajien työllistyminen Suomessa

Kris Clarke

HIV/AIDS as a transnational health care issue: migrants in the European Union

Hannu Sirkkilä

Suomalais-thaimaalaisten parien ongelmat

Juha Hiltunen

Metsäintiaani ja suomalainen Lännän valloitus hieman erilaisesta perspektiivistä

Tiedotuksia

Kirjat • Böcker • Books

In Memoriam

Kansi: Kielitaito ja kouluttautuminen avaavat tietä Suomen työelämään, toteaa Aini Pehkonen tutkimusartikkelissaan. (Kuva: Taimi Sainio)

Cover: Language skills and education facilitate finding a job in Finland, according to Aini Pehkonen's article. (Photo: Taimi Sainio)

Maahanmuuttajien työllistyminen Suomessa

Aini Pehkonen

Tiivistelmä

Tutkimuksen ”Maahanmuuttajan kotikunta” (Pehkonen 2005) tarkoituksena on selvittää maahanmuuttajien kotoutumisen haasteita. Kotoutumista tarkastellaan työllistymisen, sosiaalisten suhteiden, lasten kasvatuksen ja asumisen näkökulmista. Tämä artikkeli käsittelee ja hakee vastauksia seuraaviin maahanmuuttajien työllistymiseen liittyviin kysymyksiin Suomessa:

- millaiset taustatiedot maahanmuuttajilla on
- miten maahanmuuttajat työllistyvät
- miten sosiaalinen verkosto vaikuttaa työllistymiseen.

Empiirisen tutkimusaineiston muodostavat kolmekymmentä maahanmuuttajahaastattelua, jotka on tehty eri puolilla Suomea, sekä neljä maahanmuuttajien asioita hoitavan työntekijän haastattelua. Ensisijaisina Suomeen muuton syinä mainittiin perhesyyt (avioituminen tai seurustelu suomalaisen kanssa), monikansallisen työnantajan tarjoama työ Suo-

messä, seikkailunhalu, pakolaisuus tai turvapaikanhakeminen ja opiskelu. Maahanmuuttajien työllistymistä edistivät muuttosyyntä ohella todistusten osoittama koulutus ja työkokemus niin ulkomailta kuin Suomessakin sekä suomen kielen taito. Ensitiedon avoimista työpaikoista sai kolmannes (1/3) työvoimaviranomaisilta, viidennes (1/5) suoraan eri työnantajilta ja joka seitsemäs (1/7) tuttavien avulla. Sosiaalisen verkoston ja sosiaalisten suhteiden merkitys on suuri työllistymisessä, sillä 57 % oli työllistynyt suomalaisten ystäviensä tai toisten maahanmuuttajien avulla. Työnantajien luottamus maahanmuuttajan työmoraaliin lisääntyi, jos maahanmuuttaja oli avioliitossa suomalaisen kanssa.

Tutkimuksen taustaa

Muuttovirrat ovat globalisoituneet, joten myös Suomeen suuntautuva muuttoliike on osa maailmanlaajuisia prosessia. Muuttoliike on monimuotoistunut ja politisoitunut. (Castles & Miller 1998.) Suomessa asui vuoden 2004 lopussa pysyväisluonteisesti 108 346 ulkomaalaista, mikä on noin 2 % koko väestöstä. Aiemmin tiettyyn maahan tuli pääsääntöisesti vain yhdentyyppisiä maa-

hanmuuttajia, kuten työvoimaa tai pakolaisia. Nykyisessä tilanteessa erityyppisiä maahanmuuttajia saapuu samanaikaisesti. Lisäksi yhdellä tyyppillä on taipumusta muuttua toiseksi. Pakolaisten asettumista maahan seuraa perheiden yhdistäminen. Muun muassa tästä syystä naisten määrä muuttovirroissa on lisääntynyt. Muuttoliikkeen politisoitumisella Castles ja Miller (1998) viittaavat muuttoliikkeeseen liittyvien kysymysten nivoutumiseen kansalliseen politiikkaan, kansainvälisiin suhteisiin sekä turvallisuuspoliittisiin kysymyksiin. Tällöin käsitteet demokratia, vapaus, hyvinvointi ja oikeudet kuuluvat entistä suuremmalta osin kansainväliseen keskusteluun. Keskustelu globalisaation eettisistä ulottuvuuksista on vähitellen avautumassa.

Suomessa *integraatio-* tai *kotouttamispolitiikalla* tarkoitetaan niitä yhteiskunnallisia toimenpiteitä, joiden avulla maahanmuuttajia kannustetaan löytämään aktiivinen rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Kotouttamislaki (2006) määrittää suomalaisen integraatiopolitiikan sisällön. Maahanmuuttajalla, joka ilmoittautuu työnhakijaksi tai hakee toimeentulotukea, on oikeus yhteistyössä kunnan ja työvoimatoimiston

Aini Pehkonen, VTT,
ma. lehtori, sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos,
Kuopion yliopisto.

kanssa laadittavaan kotoutumissuunnitelmaan. Siinä sovitaan niistä toimenpiteistä, jotka tukevat maahanmuuttajaa ja hänen perhettään yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen hankkimisessa. Maahanmuuttaja on oikeutettu kotoutumissuunnitelmaan kolmen vuoden ajan maahanmuutostaan.

Maahanmuuttajien työttömyys on suurempaa kuin Suomen kansalaisten. Voimassa oleva yhdenvertaisuuslaki (21/2004) kieltää muun muassa etniseen alkuperään, kieleen ja uskontoon liittyvän syrjinnän yhteiskunnan eri alueilla, kuten työhönottoperusteissa, työoloihin ja työehtoihin liittyen. Maahanmuuttajien heikkoon työmarkkina-asemaan vaikuttavat muun muassa maahanmuuttajamäärän lisääntyminen, maahanmuuttajaväestön rakenteen ja muuton syiden muuttuminen, 1990-luvun taloudellinen lama, työelämän muutokset, jotka ovat vähentäneet vähän kielitaitoa ja koulutusta vaativia työpaikkoja, sekä maahanmuuttajiin kohdistuvat asenteet. Ammattitaitoa vastaavaan työhön sijoittumisessa on valtaväestön ja oman alan verkostojen hallinta tärkeää. (Forsander-Ekholm 2001, 61–62.) Maahanmuuttajien työllistymisen esteenä on luottamuksen puute, joka kohdistuu maahanmuuttajien ”Suomispesifien taitojen” puutteeseen. (Forsander 2002, 224).

Työllistymistä pidetään niin julkisessa kuin viranomaiskeskustelussa maahanmuuttajien yhteiskunnallisen aseman ja integroitumisen keskeisimpänä indikaattorina (esim. Forsander 2002), mutta maahanmuuttajien työllistyminen ilman suomalaisen yhteiskunnan ja työmarkkinakulttuurin tunte-

mista on kuitenkin vaikeaa. Keskeiset työvoiman tarvetta säätelevät tekijät ovat Suomessa taloudellinen tilanne ja yleinen työvoiman tarve. Työvoiman rekrytoinnissa on kyse kuitenkin osaamisesta, joten siinä on kyse määrällisen työvoimatarpeen lisäksi laadullisesta tarpeesta. (Forsander 2000, 191.) Ulkomaaisia työntekijöitä alettiin värvätä maahamme mainittavasti vasta 1980-luvun loppupuolella, jolloin työnantajat houkuttelivat rakennusalan suhdannetyöntekijöitä Suomeen. 1990-luvulla ulkomaista työvoimaa alkoi olla suomalaisten siivousyritysten, hotellien ja muiden palvelualojen yrityksiensä palkkalistoilla. (Paananen 2003, 91.)

Suomen työelämästä poistuu vuodesta 2000 vuoteen 2015 noin miljoona henkeä vanhuus- ja muille eläkkeille sekä kuoleman kautta. Jo vuoteen 2010 mennessä työelämästä poistuu yli 600 000 henkeä, mikä merkitsee noin 30 %:a vuoden 2000 työllisistä. (Tiainen 2001.) Tilastokeskuksen (30.12.2000) työssäkäyntitilasto toteaa, että ikääntyminen koskettaa eniten yrittäjiä. Tätä selittää osin maatalousyrittäjien ikääntyminen. Julkisella sektorilla, kunnissa ja valtiolla, ikääntyvien osuudet työvoimasta ovat yhtäläiset. Poistuva työvoima ei ole silloin ongelma, jos työmarkkinoille tuleva työvoima korvaa sen. Suomessa työikäinen väestö oli vuonna 1996 iäkkäämpää kuin Euroopan maissa keskimäärin. Suomessa työikäisestä väestöstä 18,5 % on 15–24-vuotiaita ja 37 % 45–46-vuotiaita. Vastaavat osuudet ovat muissa EU-maissa keskimäärin 20 % ja 35 %. (Miettinen et al. 1998.) On arvioitu, että vuonna 2010 oli-

si 20–44-vuotiaiden osuus työväestöstä noin 52 % ja se lisääntyisi hieman (54 %:iin) vuoteen 2020 mennessä.

Laman aikana suomalaiset totesivat mielipidemittauksissa, että maahanmuuttajien määrää tulisi rajoittaa siihen saakka, kunnes Suomessa ei ole työttömyyttä. Vuonna 1998 joka kuudes oli täysin sitä mieltä, että ”jos työttömyys lisääntyy, osa ulkomaalaisista olisi lähetettävä pois Suomesta”. Laman aikana näin ajatteli joka neljäs. (Jaakkola 2001, 28–55). Maahanmuuttajien työttömyysaste oli vuoden 2004 lopussa 28 %.

Tutkimuksen teoreettinen tausta, aineisto ja menetelmät

Tämän artikkelin tarkoituksena on selvittää maahanmuuttajien työllistymistä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Oletuksena on, että sosiaalinen pääoma (Putnam 1993, 2000; Coleman 1988; Bourdieu 1979, 1986) auttaa niin yksilöä kuin yhteisöäkin hyvinvoinnin saavuttamisessa. Sosiaalisen pääoman osatekijät – luottamus, sosiaaliset verkostot ja osallistuminen – ovat merkittäviä maahanmuuttajien työllistymisprosessissa. Luottamus valtaväestöön, eri maahanmuuttajayhteisöjä kohtaan ja omaan etniseen ryhmään antaa välineen sosiaalisen verkoston luomiselle sekä osallistumiselle ja sitä kautta yhteiskuntaan integroitumiselle eli kotoutumiselle. Jotta yksilö, yhteisö ja yhteiskunta voivat toimia, tarvitaan luottamusta ja luottavaisuutta. Luottamus yhdistyy niin muodollisiin organisaatioihin kuin yhteiskunnan pii-

lorakenteisiin sekä näkyviin ja näkymättömiin toimintatapoihin. Luottamus kytkeytyy aina tilanteeseen. Sosiaalisen verkoston toimivuus ja osallisuus tai osallistuminen ilmentää, kuinka luottamus toimii. Prosessi on kontekstisidonnainen ja ristiriidoille altis. Toisin sanoen luottamus ei ole pelkästään voimavara, vaan myös riski. Eriarvoisuus ihmisten kesken ei yhdistä yhteisöä eikä yhteiskuntaa, joten sosiaalinen pääoma voi parhaimmillaan edistää hyvinvointia ja sen sosiaalisesti oikeudenmukaista jakautumista.

Tässä tutkimuksessa sosiaalisen pääoman lähteiksi määritellään yksilö, yhteisö ja yhteiskunta. Luottamus on sosiaalisen pääoman väline, sosiaaliset verkostot ja osallistuminen toimivat sosiaalisen pääoman voimavaroina. Sosiaalisen pääoman tuottama hyöty on niin yksilön kuin yhteisön ja yhteiskunnan tasoilla hyvinvointi. (Pehkonen 2004, 60–61.) Parhaimmillaan sosiaalisen pääoman teoria voi omalta osaltaan avata maahanmuuttajien kotoutumisprosessia ja integroitumista yhteiskuntaan ja myös sitä, mitkä tekijät hidastavat tai estävät kotoutumisen (syrjäytyminen). Toisaalta voi kriittisesti kysyä, mikä kertoo sen, että maahanmuuttaja on kotoutunut.

Integraatio ja kotoutuminen yhteiskuntaan ovat käsitteinä jännitteisiä, eikä niille yrityksistä huolimatta ole selkeää ja yksiselitteistä määritelmää. Rakenteelliseksi integraatioksi, joka sisältää poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden, kutsutaan valtaväestön suuntaan tapahtuvaa integraatiota. Integraatio etnisten ryhmien välillä viittaa etnisten

ryhmien kanssakäymiseen, jonka tavoitteena voi olla maahanmuuttajien yhteisten intressien löytäminen suhteessa valtaväestöön. Etnisen yhteisön sisäinen integraatio kuvaa ryhmien yhtenäisyyttä, keskinäistä solidaarisuutta ja kulttuuristen arvojen ylläpitoa. (Esim. Forsander 2001, 38–40.)

Maahanmuuttajan suhtautuminen valtaväestöön, maahanmuuttajayhteisöihin ja omaan etniseen ryhmään ovat sidoksissa toisiinsa. Jos maahanmuuttajat jäävät valtayhteiskunnan rakenteiden ulkopuolelle (työ, koulutus, poliittinen ja sosiaalinen osallistuminen) tai marginaaliseen asemaan niissä, se todennäköisesti vaikeuttaa tunnustuksen saamista kulttuuriselle moniarvoisuudelle. (Ekholm 1994, 41.) Lisäksi integroitumisen omaan etniseen ryhmään on arveltu avaavan väylän integroitumiselle valtayhteiskuntaan. Etnisen ryhmän jäsenillä voi olla hyvinkin erilaisia intressejä ja vastakkaisia tavoitteita, joten maahanmuuttajat eivät muodosta automaattisesti kiinteää yhteisöä. Parhaimmillaan ryhmätietoisuus, ei pelkästään maahanmuuttajien keskuudessa, synnyttää yhteisöllisyyttä, sosiaalista tukea ja mahdollisesti institutionaalisia rakenteita. (Esim. Forsander 2001, 40–41; Rath 2000, 5–6; Pehkonen 2004.)

Tämän tutkimuksen empiirisen tutkimusaineiston muodostavat kolmekymmentä (30) maahanmuuttajahaastattelua, jotka tehtiin Turussa (10), Janakkalassa (10) ja Kuopiossa (10) sekä neljä maahanmuuttajien asioita hoitavan työntekijän haastattelua. Turku ja Kuopio edustavat kaupunkikeskuksia ja Janakkala maaseutumaisista kunnista. Viranomaisten

(työvoimahallinto) ja erilaisten hanketoiminnan työntekijöiden haastattelujen tarkoituksena oli saada yleiskuva eri paikkakuntien ja Suomen maahanmuuttajien asioista. Lisäksi tutkimusaineistona ovat tilastolliset materiaalit ja havainnointi.

Haastattelut tehtiin 23.6.2004–28.1.2005. Haastateltavien yhteystiedot saatiin ottamalla yhteyttä niin sanottuihin avaininformanteihin kuten työvoimatoimistoihin, maahanmuuttajien kohtaamispaikkoihin ja eri työnantajiin. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluina, jolloin haastattelun aihepiirit oli etukäteen suunniteltu. Haastattelurungon teemat jakautuivat taustatietoihin (ikä, sukupuoli, kielitaito, kotimaa, koulutus, työllisyys), sosiaaliseen verkostoon ja osallistumiseen (miten työllistynyt Suomessa, mitkä tekijät auttavat työllistymisessä) sekä luottamukseen ja luottavaisuuteen (luottamus tulevaisuuteen ja kotoutumiseen Suomessa). Nauhoitetut aineistot on purettu kirjalliseen muotoon analyysia varten. Haastattelut on jaettu tekstikatkelmiin kysymysrunгон perusteella manuaalisesti. Teemakortiston tekemisen jälkeen vastaukset on tyypitelty, jolloin haettiin poikkeuksia ja yhtäläisyyksiä. Esimerkkeinä toimivat haastattelukatkelmat on kirjoitettu mahdollisimman pitkälti yleiskielelle siten, ettei asiasisältö ole muuttunut.

Haastatelluista oli naisia 19 ja miehiä 11. Ikäjakauma oli 27 ikävuodesta 59 ikävuoteen siten, että haastateltavien miesten keski-ikä oli 36 vuotta ja naisten 33 vuotta. Haastatellut edustavat kahtatoista maahanmuuttajaryhmää: venäläi-

siä (6), turkkilaisia (4), kiinalaisia (3), virolaisia (3), iranilaisia (3), thaimaalaisia (3), marokkolaisia (2), irakilaisia (2), eritrealaisia (1), tadžikistanilaisia (1), italialaisia (1) ja etiopialaisia (1). Maahanmuuttajat on luokiteltu aineistossa työllisiin, työttömiin, opiskelijoihin ja muihin. ”Muu” käsittää kotityötä tekeviä. Aineiston koko ja jakautuminen useisiin kansalaisryhmiin asetti eettisiä rajoituksia siten, ettei aineistoa käsitellä eri kansalaisuusryhmittäin.

Tulokset

Maahanmuuttajien eräitä taustatietoja

Lähes kaikki haastateltavat (84 %) olivat muuttaneet kotimaastaan Suomeen vapaaehtoisesti. Suomeen tulon ensisijaisia syitä olivat avioituminen tai seurustelu suomalaisen kanssa, monikansallisen työnantajan tarjoama työkomennus (jolloin työkomennus Suomeen oli yksi vaihe asianomaisen urakehityksessä) ja seikkailunhalu. Naiset nimesivät tulonsa ensisijaiseksi syyksi avioitumisen suomalaisen miehen kanssa, kun taas miehillä muuttosyyt jakautuivat tasaisemmin eri vaihtoehtojen kesken. Opiskelun aloittaminen Suomessa oli ensisijaisena muuttosyyntä tässä aineistossa vähäistä.

Seikkailunhalu muuton syynä on kiinnostava. Kun haastateltavat puhuivat seikkailunhalusta, he totesivat, että on kiinnostavaa nähdä ja tutustua erilaisiin ihmisiin ja kulttuureihin. Tällöin pitkäkestoisia suunnitelmia Suomeen jäämisestä ei välttämättä ollut eikä välttämättä kiinnostusta suomen

kielen oppimiseen. Jos Suomi ei vastannut odotuksia, siirryttiin seuraavaan kiinnostavaan maahan. Näitten ihmisten, ”globaalien vaeltajien”, asenne muuttamiseen ja asumiseen ulkomailla oli joustava. Ainoastaan miehet puhuivat seikkailunhalusta muuttosyyntä. Tähän vaikuttanevat kulttuuri- ja sukupuolierot. Naiset puhuivat avioitumisesta ja perheen perustamisesta suomalaisen miehen kanssa. Näin silloinkin, kun seurustelusuhte oli kestänyt verrattain lyhyen aikaa ja tiedot Suomesta olivat melko vähäiset. Muutto on vaatinut naisilta luottamuksen lisäksi myös rohkeutta ja seikkailunhaluakin.

Suomen kielen taito tai sen puuttuminen herätti paljon keskustelua. Kaikki haastatellut pitivät suomen kielen puhumista ja kirjoittamista vaikeana. Jos puhe sujuikin, se ei tarkoittanut, että asianomainen pystyi kirjoittamaan tai lukemaan suomen kielellä. Vieraan kielen oppiminen on luonnollisesti erittäin vaikeaa silloin, jos maahanmuuttajalla ei ole kotimaassaan ollut mahdollisuutta äidinkiellelläänkään saada lukuja kirjoitustaitoa. Niillä maahanmuuttajilla (68 %), jotka halusivat jäädä asumaan Suomeen, halu oppia kieltä oli kiistaton. Ongelmia tuotti se, missä ja miten kieltä voisi tehokkaimmin opiskella. Maahanmuuttajille suunnatut kielikurssit koettiin lyhyiksi ja tasoltaan heterogeenisiksi. Jos maahanmuuttaja ei ollut mukana työelämässä, foorumeja, joilla kieltä voisi harjoitella, oli vähän. Kotiäidit ja työttömät kokivat olevansa hankalassa tilanteessa, koska maahanmuuttajien mielestä suomalaiset eivät puhu esimerkiksi busseissa, bussipysä-

keillä tai kaupoissa vieraitten ihmisten kanssa – ainoastaan matkapuhelimeensa. Lapset toimivat hienoisena väylänä aikuisten välisiin kontakteihin, koska lasten kautta tutustuu toisten lasten vanhempiin.

Jokaisella haastatellulla (30) oli työkokemusta omassa kotimaassaan muutamasta kuukaudesta kymmeneen vuosiin. Lisäksi suurin osa (95 %) oli saanut jonkinasteisen koulutuksen kotimaassaan. Jos maahanmuuttajalla oli suomen kielen taito, ammatillinen tutkinto kotimaastaan tai tutkinto Suomesta, hän oli työllistynyt erittäin todennäköisesti.

Suomessa kouluttautumista haastatellut pitivät tärkeänä, koska suomalaiset työnantajat arvostavat nimenomaan Suomessa hankittua koulutusta. Lisäksi koulutuksen aikana jokainen tunsikin oman kielitaitonsa parantuneen. Se helpotti työnsaantia, mutta myös ystäväystymistä suomalaisten kanssa. Toisin lukuisiin kursseihin Suomessa oltiin kyllästyneitä, jos ne eivät aidosti johtaneet työllistymiseen.

Haastattelijä: Oletko koulutunut vielä Suomessa?

Haastateltava: Kyllä. Yrittäjäkurssi ja kielikurssi ja jotain muutakin. Ei enää kursseja, haluan tehdä työtä. (29-vuotias mies, Kuopio.)

Yli 5 vuotta Suomessa asuneista haastatelluista naisista oli työllisiä 73 % ja miehistä 82 %. Naisten työllistyminen on tämän aineiston valossa jonkin verran vaikeampaa kuin miesten, mutta hätkähdyttävää on työttömien suuri määrä alle 5 vuotta Suomessa asuneiden kohdalla. Työttöminä oli alle 5 vuotta Suomessa asuneista naisista 65 % ja miehistä 71 %, toisin sanoen

ainoastaan joka kolmas oli työllistynyt. Asumisajalla ja työllistymisellä on selvä yhteys. Hotelli- ja ravitsemusala työllisti 36 %, ja joka neljäs (24 %) sai toimeentulonsa palvelualalta. Hotelli- ja ravitsemusalalla olevista 5 % oli perustanut oman yrityksen.

Maahanmuuttajien työllistymisen polut Suomessa

Haastatelluilta kysyttiin, millä tavalla he ovat saaneet tietoa avoimista työpaikoista. Joka kolmas (32 %) kertoi saaneensa ensi tiedon avoimesta työpaikasta työvoimatoimistosta ja viidennes (21 %) kysymällä suoraan eri työnantajilta työtä. Tuttavien kautta tiedon työpaikoista sai joka seitsemäs (15 %). Tieto työpaikasta saatiin tässä aineistossa ensi sijassa virallisia kanavia myöten.

Työvoimaviranomaiset olivat auttaneet kurssien, koulutuspaikkojen ja työharjoittelupaikkojen löytämisessä. Tähän palveluun maahanmuuttajat olivat hyvin tyytyväisiä. Tosin, mitä koulutuspumppi maahanmuuttaja oli kyseessä, sitä kriittisempi hän oli palvelujen laadun suhteen. Työharjoittelupaikkojen merkitys oli suuri sekä ammattitaitoisille että ilman ammattikoulutusta oleville henkilöille. Parhaimmillaan onnistunut harjoittelukokemus johti pitkäkestoiseen työsopimukseen ja koulutautumiseen.

Haastattelija: Miten sait työharjoittelupaikan?

Haastateltava: Menin ravintolaan baarimestariharjoittelijaksi. Työvoimatoimistosta järjestivät sen paikan. Siellä piti olla kolme kuukautta työharjoittelussa, mutta olinkin kaksi vuotta. Olin hyvä

työntekijä, kun ne eivät päästäneet minua pois. Samaan aikaan opiskelin hotelli- ja ravintolaoppilaitoksen esimieslinjalla ja olin iltaisin ja viikonloppuisin töissä. Koulu kesti neljä vuotta. Kun koulu loppui, seuraavana päivänä pääsin tänne hotelli-ravintolan baarimestariksi.

Haastateltava: Miten pääsit tänne töihin?

Haastateltava: Yksi minun kaverini oli töissä täällä ja hän suosittelee. (36-vuotias mies, Turku.)

Harjoittelu- tai työkokeilu- paikkojen määrää toivottiin yleisesti lisättävän. Työssä oppimista, oppisopimuskoulutusta, toivoivat erityisesti ne maahanmuuttajat, joilla oli vähäinen pohjakoulutus. Kiinnostuksen vakavuutta kuvastaa hyvin seuraava 33-vuotiaan naisen pohdinta, miten maahanmuuttajat voisivat työllistyä ja suomalainen työelämä voisi kouluttaa heitä:

Voisi olla niin, että työnantajan tarvitsisi maksaa työharjoittelijalle vain 25 % palkasta tietyin ajan ja valtio maksaisi loput palkkakustannuksista. Kun työharjoittelu etenee ja osaaminen lisääntyy, työnantajan osuus palkasta nousisi 50 %:iin ja sittemmin 75 %:iin ja lopulta 100 %:iin. Työaika voisi olla 6–8 tuntia päivässä. (33-vuotias nainen, Kuopio.)

Haastatellut ihmettelevät palvelujärjestelmämme roolia työpaikan saamisessa. Työvoimavirkailijat ensisijaisesti antavat ainoastaan tiedon avoimesta työpaikasta. Maahanmuuttajat toivoivat, että työvoimaviranomaiset puhuisivat työnantajille maahanmuuttajan osaamisesta ja vahvuuksista eli siitä, miksi maahanmuuttaja kannattaisi palkata töihin. Tämä asia

tuli esille erityisesti niiden maahanmuuttajien vastauksissa, joilla ei ollut juurikaan sosiaalisia suhteita suomalaisiin eikä suomalais-ta puolisoa.

Haastattelija: Miten olet saanut tiedon avoimista olevasta työpaikasta?

Haastateltava: Työvoimatoimisto on hyvä, saa tietoa kursseista ja töistä ja kaikesta, mitä papereja pitää täyttää. Mutta sitten se loppuu. Siellä pitäisi virkailijoiden soittaa työnantajille, että otakaa tämä töihin, kannattaa. Puhua meidän puolesta. Se auttaisi. Ei vaan, että tässä on numero, soita ja mene käymään. Persoonakontakti tärkeä, ymmärrän, mutta ennen kontaktia pitäisi soittaa ja puhua puolesta. Kuka sitten auttaa, kun ei tunne ketään, joka voisi kertoa, se kannattaa palkata. (47-vuotias nainen, Kuopio.)

Haastattelija: Oletteko asioineet paljon työvoimatoimistossa?

Haastateltava: Paljon. Mitä minä ymmärsin, työvoimatoimisto ei etsi minulle paikkaa. Minun itse tarvitsee kaikki, kirjoittaa hakemukset, laittaa firmoihin ja odottaa vastauksia. (57-vuotias nainen, Turku.)

Tieto avoimesta työpaikasta ei tarkoita työpaikan saamista. Kaikista haastatelluista maahanmuuttajista 57 % oli työllistynyt eripituisiin työtehtäviin tuttavien ja ystävien avulla, jotka olivat joko suomalaisia tai toisia maahanmuuttajia. Työsuhteet olivat pääasiassa määräaikaisia. Sosiaalisten suhteiden osuus työllistymisessä on suuri nimenomaan ensimmäisen työpaikan, useimmiten pätikätyön, saamisessa. Tä-

män jälkeen maahanmuuttajat kokivat pystyvänsä myös itse vaikuttamaan työllistymiseensä, koska jos työ on tullut hyvin tehdyksi, hyvä maine kantautuu. Kun suomalaiset työmarkkinat olivat avautuneet kerran, oli yhteydenotto suoraan myös eri työnantajiin helpompaa.

Haastattelija: Kun olet saanut työpaikan, mitkä tekijät siihen ovat vaikuttaneet?

Haastateltava: Kyllä suuri ansio oli, että suomalainen ystävä sanoi niille, että ottakaa se töihin. Vaikka se oli kausityö, se auttoi. Seuraava työnantaja oli soittanut tälle minun aikaisemmalle työnantajalle ja hän oli sanonut, että musta tykättiin. Omalla työllä pitää saada luottamus. Minä sanon, että ei ole merkitystä, minkä maalainen on. Pääasia, että persoonat käyvät yksiin. Ja henkilökohtainen kontakti on paras. Minä menin sinne viemään työpaperit, ja soitin perään. Olin aktiivinen ja sain paikan. (45-vuotias nainen, Janakkala.)

Työyhteisöt, joissa maahanmuuttajat olivat olleet töissä, saivat haastateltavilta niin kiitosta kuin moitteitakin. Siinä, miten työyhteisö otti maahanmuuttajan vastaan, oli keskeistä, miksi työyhteisö oli palkannut maahanmuuttajan töihin. Palkattiinko maahanmuuttaja humanitääristä syistä vai siksi, että työ tulee tehdyksi? Jos kyseessä oli pelkästään humanitääriin syy, työtehtävät saattoivat olla näennäisiä. Maahanmuuttajien mielestä silloin, kun työnantajalla ja työyhteisöllä oli aito halu ja usko siihen, että maahanmuuttaja oli potentiaalinen voimavara työyhteisössä, työtehtävät olivat muuta kuin näennäistöitä. Tämä varmisti

myös tasapuolisen kohtelun työntekijöiden välillä.

Ne maahanmuuttajat, jotka olivat yrittäjiä, palkkasivat mielellään toisia maahanmuuttajia töihin. Syyksi he ilmoittivat, että suomalainen ei osaa palvella asiakkaita, ja sen, että suomalaiset rajaavat työnsä tarkoin.

Haastattelija: Sinulla on yritys, millaisia työntekijöitä olet palkannut?

Haastateltava: Yleensä ulkomaalaisia. Ovat tottuneet tekemään kaikkia töitä, siivoamaan, tarjoilemaan ja tekemään ruokaa. Suomalaiset sanovat ”minä olen kokki, minä en siivoa”. Tai ”minä olen tarjoilija, en osaa tehdä ruokaa”. Ulkomaalaiset osaavat tämän homman paremmin. Jotkut sanovat, että kyllä osaan nämä hommat, mutta eivät ne osaa. Kun tulee paljon asiakkaita, pitää olla nopea. Meillä on semmoinen asenne, että täytyy tehdä nopeasti, asiakas ei halua odottaa kauan. Se on palvelua. (36-vuotias yrittäjä, Turku.)

Kaikki haastatellut halusivat osallistua työelämään, ja ainoastaan kotiäideillä kodin ulkopuoliseen työelämään siirtyminen ajoittui mielikuvissa tulevaisuuteen. Halukkuuteen osallistua työhön vaikutti ymmärrettävästi toive toimeentulon parantumisesta ja uusista sosiaalisista suhteista, mutta myös ajatus vastavuoroisuudesta.

Haastateltava: Olen saanut paljon Suomesta, kodin, turvallisuutta ja ystäviä. Haluan työlläni maksaa suomalaisille, mitä olen saanut yhteiskunnalta. (46-vuotias nainen, Janakkala.)

Työn merkitys taloudellisen ja sosiaalisen aseman parantamiselle

oli asia, josta varottiin puhumasta. Turvapaikanhakijat eivät halunneet ottaa kantaa edes elinkustannuksiin Suomessa. Perhesyistä maahan muuttaneet, jotka olivat asuneet Suomessa jo useita vuosia, toivat esille palkkojen pienuuden, asumisen kalleuden ja verotuksen korkeuden, mutta totesivat heti esimerkiksi seuraavasti: Teidän systeeminne on tämä. Koulut, päivähoido ja terveydenhuolto toimivat kaikille, se on siinä.

Työllistymisen hidasteita ja esteitä

Työvoimaviranomaisten näkökulmasta maahanmuuttajien työllistymistä hankaloittaa kielitaidottomuuden lisäksi todistusten puuttuminen tai puutteellisuus, mikä aiheuttaa selvän jännitteen ja epäluottamuksen yhteistyölle.

Haastattelija: Mitkä tekijät mielestäsi vaikeuttavat maahanmuuttajien työllistymistä?

Haastateltava: Kielitaito luonnollisesti, mutta myös todistusten puuttuminen. Miehet ovat rohkeampia kielen kanssa kuin naiset. Olisi tärkeää luottaa kielitaitoonsa, yrittää ainakin. Naiset kyllä vaikenevat, vaikka osaisivatkin. Sitä miettii, mitä töitä voisi tehdä, vaikka kielitaito olisikin puutteellinen. Eläintenhoito on sellainen esimerkiksi. Jotenkin tuntuu, että rohkeat ihmiset pärjäävät asuivatpa he missä tahansa. Työvoimapula on varmaankin tulossa ainakin perustöihin, joten pitäisi jotenkin varautua Suomessa siihen. Sitten Suomessahan toimitaan todistusten varassa pitkälti, niin työkuin opiskelutodistukset ovat tärkeitä. Mutta joskus on tavattoman vaikeaa saada selville, mitä nämä

henkilö osaa, on tehnyt aikaisemmin, sekä mitä opiskellut Eri kulttuureissa todistuksilla on eri merkitys. Ja vaikka todistuksia onkin, niiden kääntäminen ja käännettäminen on myös aikaa vievää, erityisesti, jos on muu kuin eurooppalainen kieli. (Työvoimaneuvoja, Janakkala.)

Sama asia tuli esille myös maahanmuuttajien kertomana. Kyseessä oli Euroopan ulkopuolelta muuttanut henkilö, jonka suomen kielen taito oli hyvä. Tämä antaa vihjeen siitä, kuinka koulutautuminen Suomessa – todistuksen saamiseksi – on lähes välttämätöntä työmarkkinoille pääsemiseksi.

Haastattelija: Millaisia vaikeuksia olet kohdannut työllistymisessä?

Haastateltava: Papereita, diplomeja ei ole. Ei osaaminen tule tietoon, kun ei luoteta, että osaa. Kun ei ole papereita. Ei meillä anneta papereita, kun lähtee pois töistä tai työ loppuu. Haetaan työtä ja sanotaan, että olin aikaisemmin siellä toisessa paikkaa töissä. Pitäisi luottaa, kun sanoo, että osaa ommella tai laittaa ruokaa. Vaikka pääsisi firmaan koeajalle, niin näkisivät. Mutta ei. (33-vuotias nainen, Janakkala.)

Työtodistusten puuttuminen tai maahanmuuttajan kotimaassaan saaman koulutuksen arvioiminen puutteelliseksi suomalaisen vaatimustasoon nähden loukasi maahanmuuttajaa, mutta johti myös tarjotusta työstä kieltäytymiseen. Jos maahanmuuttaja oli saanut kotimaassaan omasta mielestään korkea-asteen koulutuksen (ekonomi), tutkinnon määrittäminen Suomessa pelkäsi kaupallisen alan koulutukseksi aihe-

utti epäluottamusta viranomaisiin. Toiminta tulkittiin rasistiseksi. Tällöin tarjottu tilapäistyö esimerkiksi kaupan kassana ei tuntunut omaan osaamistasoon nähden riittävältä.

Toinen keskeinen syy töistä kieltäytymiseen olivat mielenterveyteen liittyvät syyt. Maahanmuuttajalla voi olla hyväkin koulutus, mutta hän voi olla lähes työkyvytön mielenterveydellisesti syistä. Tällöin työvoimaviranomaiset näkivät hyvät todistukset, mutteivät voineet tietää psyykkisistä ongelmista. Lisäksi työstä kieltäytyivät jotkut naiset, joiden aviomiehet olivat työttöminä. Ajatus, että aviomies tuo ensisijaisesti toimeentulon perheelle, elää vahvasti osassa kulttuureita. Työttömällä aviomiehellä ja lasten isällä ei ollut enää samanlaisia roolia perheen toimeentulosta vastaavana kuin ehkä kotimaassaan oli ollut. Vaikka perhe kunnioitti isän tahtoa asioiden hoitamisessa, hänen asemansa perheessä auktoriteettina oli horjunut tai ainakin muuttunut. Jos perheen äiti sai koulutus- tai työpaikan, sitä oli perheen kulttuuri huomioiden puolisona ja äitinä vaikea vastaanottaa. Vaimon itsellisyys (kodin ulkopuolinen työ) ja itsenäisyyspyrkimykset (koulutautuminen) koettiin jossakin määrin uhkaksi perheen tasapainolle.

Työllistymistä hankaloittavaksi tekijäksi maahanmuuttajat kokivat myös uskonnon ja erityisesti islamilaisuuden. Vaikkei kyseinen haastateltava käyttänyt sanoja rasismi tai etninen hierarkia, keskustelimme kuitenkin näistä asioista.

Haastattelija: Kuinka luottavainen olet omaan työllistymiseesi opintojesi jälkeen?

Haastateltava: Kun katson tulevaisuuteen, ei ole paljon töitä naisille, jotka käyttävät huivia. Se on vaikeaa. Vaikka sinulla on diplomi, on vaikea antaa töitä, kun sinulla on huivi haastattelussa. Kun haet töitä, sanotaan "katsotaan", mutta ei ne kuitenkaan soita. Mutta ei ne sano suoraan, onko esteenä sinun diplomi vai jokin muu asia. Minä haluan tehdä töitä ja olla Suomessa. Mutta on vaikea elämä, jos sinulla ei ole töitä. Laki on jotenkin erilainen eurooppalaisille kuin muualta tulleille. On hyviä ihmisiä ja huonoja ihmisiä. Suomalaiset ovat ujoja, lapsetkin. Kun lapset katsovat, niille sanotaan, se on erilainen, ja ne pelkää. Minä olen silloin surullinen, sillä minä olen ihminen, kansalainen. Vaikka eri. Minä sanon lapsille, kyllä se on eri, mutta se on hyvä, kun on erilaisia. (27-vuotias nainen, Kuopio.)

Kulttuuritausta tuli esille myös työaikojen noudattamisessa ja työtapojen erilaisuudessa. Maahanmuuttajilla oli huoli, että suomalaiset pelkäävät tehdä töitä ulkomaalaisten kanssa. On työlästä ja vaativaa perehdyttää ja opastaa maahanmuuttaja työtehtäviin.

Kun maahanmuuttajana menin mukaan yhteen projektiin, minulla oli oma katsomus ja suomalaisella toinen katsomus... Se on jokaisessa työssä niin. Ja oikein paljon mieltivät, kun ihminen on tullut toisesta maasta, että tuntevatko kelloja. Kun puhuvat, että kello 10.00 pitäisi tulla töihin, maahanmuuttajat tulevat kello 11. Työvoimatoimisto puhuu paljon, että kun tapaaminen on kello 10.00, moni ulkomaalainen tulee kello 12.00. Siis menee pieleen se kulttuuri. (57-vuotias nainen, Turku.)

Yhteenveto

Suurin osa tämän tutkimuksen maahanmuuttajista oli tullut Suomeen muista syistä kuin hyvän työllistymisen takia. Kukaan ei maininnut muuttonsa syyksi toivetta taloudellisesta tai sosiaalisesta noususta. Yleisimmät syyt muuttaa Suomeen olivat tässä aineistossa perhesyitä: avioituminen tai seurustelu suomalaisen kanssa. Seuraavaksi useimmin muutossyyksi ilmoitettiin monikansallisten yhtiöiden tarjoamat työmahdollisuudet Suomessa, seikkailunhalu, paluumuutto ja pakolaisuus tai turvapaikan hakeminen.

Tässä aineistossa maahanmuuttajien työllistymiseen vaikutti koulutuksen, työkokemuksen ja kielitaidon lisäksi maahanmuuton syy. Suomessa hankittu koulutus ja työkokemus auttoivat työllistymistä. Informaatiokanavat avoimista työpaikoista olivat sosiaalisten suhteiden takia laajemmat niillä maahanmuuttajilla, joilla oli suomalainen puoliso tai muutoin vahvat siteet kantaväestöön. Ensitiedon avoimista työpaikoista sai kolmannes työvoimaviranomaisilta ja viidennes eri työnantajilta. Tuttavien avulla tiedon sai 15 %. Tieto avoimesta työpaikasta ei luonnollisesti johda automaattisesti työllistymiseen. Kaikista haastatelluista 57 % oli työllistynyt eripituisiin tehtäviin joko suomalaisten tai toisten maahanmuuttajien sosiaalisten suhteiden avulla. Maahanmuuttajayrittäjä palkkasi mielellään toisia maahanmuuttajia, koska maahanmuuttajat eivät rajanneet työtehtäviään tarkkaan ja olivat hyviä asiakaspalvelijoita. Työllistymisen näkökulmasta etniset verkostot toimivat positiivisesti tarjo-

amalla työtä maahanmuuttajalle. Niiden riskinä on sosiaalisen liikkuvuuden vaarantuminen valta-tyhteiskuntaan nähden: ne tekevät niin sanotun liikkuvuusansan, kuten Reitz (1990) ja Porter (1987) tutkimuksissaan toteavat.

Ne maahanmuuttajat, joilla ei ollut perhe- tai tuttavuussuhteita suomalaisiin, odottivat työvoimaviranomaisilta vahvaa roolia työllistymisessä. Odotukset olivat monipuolisemmat kuin pelkästään palvelujärjestelmän informatiivinen rooli. Työvoimaviranomaisen odotettiin olevan ”puolestapuhuja”, vahva side työnantajien suuntaan, jotta maahanmuuttaja työllistyisi. Vastaavasti työvoimaviranomaisten oli vaikea vakuuttaa työnhakijan pätevyyttä työnantajalle, koska heillä oli huoli luottamuksen menettämisestä työntekijöiden välittäjänä, jos työsuhde ei olisi tyydyttävä. Luottamus ja luottamuksellisuus sekä oleminen luottamuksen arvoinen viranomais- ja palveluverkostossa ovat keskeisiä seikkoja. Tosin luottamuksen rakentuminen vaatii aikaa, vaikka sen voi menettää varsin lyhyessä ajassa.

Selviä esteitä työllistymiselle olivat työ- ja opiskelutodistusten puuttuminen, kielitaidon vajavuus tai epäily kielitaidon riittämättömyydestä, uskontoon liittyvät asenteet sekä epäily maahanmuuttajien löyhästä työkuultuurista. Työnantajan luottamus maahanmuuttajan osaamiseen ja työssä pysymiseen lisääntyi, jos Suomeen muuton syynä olivat perhesyyt. Tämä tulos on yhteneväinen Forsanderin (2002) tutkimuksen kanssa, jossa hän toteaa, että maahanmuuttajan on vakuutettava työnantajansa niin sanotuista Suo-

mi-spesifisistä taidoistaan. Heikoimmassa asemassa työmarkkinoilla olivat turvapaikanhakijat ja pakolaiset, joilta puuttuivat sosiaaliset suhteet kantaväestöön. Pohtimisen arvoinen kysymys on, miten maahanmuutto-, pakolais- ja turvapaikkapolitiikka suhtautuvat toisiinsa esimerkiksi työmarkkinoilla. Pyrkivätkö yhteiskunnan valtaapitävät ryhmät rajoittamaan sosiaalisella sulkemisella (ekskluusio) toisiin ryhmiin kuuluvien ihmisten pääsyä samalle kentälle ainoastaan oman asemansa turvaamiseksi? Saattaa olla niin, että viranomaiskäytänteissä maahanmuuttajat ovat maahanmuuttopolitiikkojen mahdollistamana valvonnan ja kontrollin kohteina.

Maahanmuuttajat työllistyivät työmarkkinoiden sisääntuloammatteihin, joilla on tarkoitettu markkinahierarkian matalapalkka-aloja (puhtaanapito, palveluammatit yms.). On syytä muistaa, että kyseiset sisääntuloammatit tarjoavat monille kantaväestöön kuuluville perheille toimeentulon. Eri asia on pohtia sitä, millä edellytyksillä maahanmuuttajat pääsevät työmarkkinoilla eteenpäin, jos koulutusta ja osaamista on toisenlaisiin työtehtäviin. Toisaalta on aiheellista pohtia työmarkkinoiden sisääntuloammattien kulttuurista näkökulmaa. Ammatit, jotka Suomessa ovat alhaisen statuksen ammatteja, eivät ole sitä välttämättä maahanmuuttajalle ja hänen synnyinmaansa kansalaisille. Yrittäjyys ei noussut tässä aineistossa merkittävään asemaan, jos aineistoa tarkastelee kokonaisuutena. Yrittäjiä oli ainoastaan hotelli- ja ravintola-alalla työskentelevissä (5 %). On syytä muistaa, että maahanmuuttajien yrityskeskitty-

mät sijaitsevat Suomessa alueilla, joissa on olosuhteisiin nähden paljon maahanmuuttajia.

Maahanmuuttajien kotoutumisessa oli havaittavissa eri tekijöiden yhteisvaikutus. Maahanmuuttajien kotoutumiseen vaikuttivat maahanmuuton syy, asenteet, normatiiviset tekijät sekä työmarkkinoiden tilanne. Inhimillinen pääoma eli yksilön tiedot ja taidot sekä asenne- ja persoonallisuustekijät vaikuttavat hallussa oleviin elämän resursseihin. Maahanmuuttajat kuvasivat itseään aktiivisiksi ja aktiivisesti toimiviksi. Maahanmuuton syy vaikuttaa siihen, onko henkilön ollut pakko tehdä päätös muutosta (turvapaikanhakijat, pakolaiset) vai onko päätös ollut vapaaehtoinen (perhesyyt, työ, opiskelu, seikkailunhalu). Kotoutumista hidastavat kielitaidottomuus, työttömyys ja sosiaalisten kontaktien vähäisyys tai puutteellisuus.

Siihen, syntyikö kantäväestön ja maahanmuuttajien kohtaamisissa sosiaalista pääomaa, vaikuttivat inhimillinen pääoma (esim. asenteet, osaaminen), yhteisön vastaanottavuus ja yhteisön sosiaaliset verkostot ja suhteet sekä yhteiskunnallinen tilanne (esim. lainsäädäntö, politiikat). Luottamuksen ja toimivan vuorovaikutuksen syntyminen helpotti yhteistoimintaa. Sosiaalisen pääoman syntyminen maahanmuuttajien ja kantäväestön kohtaamisissa (työtai vapaa-aika yms.) edellyttää yhteistyötä ja vuorovaikutusta.

Sosiaalinen pääoma vaikutti informaatiokanaviin ja yhteisöiden sisälle pääsyyn, siihen mitä tietoa ja miten maahanmuuttaja saa ja kuinka yhteisöt ottavat tulijan vastaan. Yhteisöjen avoi-

muus ja luottamuksellisuus antavat mahdollisuuden osallisuuteen niin työelämässä ja asuinyhteisöissä kuin vanhemmuudessakin. Vuorovaikutus on edellytys sosiaalisten suhteiden syntymiselle ja sosiaalisen pääoman muodostumiselle. Syrjäyttämisen ja pois-sulkemisen mekanismit näkyivät negatiivisina asenteina ja ennakkoluuloina. Niillä alueilla, joilla on Suomessa paljon työttömyyttä, maahanmuuttajia pidetään uhkana suomalaisten työllistymiselle.

Puhuessamme kotoutumisesta on tärkeää muistaa eri-ikäisten ja myös samaan perheeseen kuuluvien jäsenten (työikäiset miehet ja naiset, nuoret, lapset, vanhukset) kotoutumisen haasteellisuus. Kotoutumisen tavoitteena on hyvän elämän saavuttaminen, joten hyvinvoinnin osatekijät muodostuvat samoista aineksista kuin kantäväestölläkin: toimeentulosta, paikan löytämisestä, ihmissuhteista ja terveydestä. Kun nämä tekijät on saavutettu, maahanmuuttajasta on tullut elämäänsä tyytyväinen kuntalainen.

Kirjallisuus

Bourdieu, P. (1979): *Distinction. A social critique of the Judgment of Taste*. The Harvard Cambridge. University Press.

Bourdieu, P. (1986): *The Forms of Capital*. Teoksessa J. Richardson (toim.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood.

Castles, S.; Miller, M. J. (1998): *The Age of Migration: International Popular Movements in the Modern World*. London.

Macmillan Press.

Coleman, J. S. (1988): *Social Capital in the Creation of Human Capital*. *Rican Journal of Sociology*, vol. 94 Supplement, 95–120.

Ekholm, E. (1994): *Syrjäytyä vai selviytyä – pakolaisten elämää Suomessa*. *Tarvitaanko? Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 1994: 9*. Helsinki.

Forsander, A. (2001): *Työvoiman tarve ja maahanmuuttopolitiikka – Millä ehdoin maahanmuuttajien osaaminen on vastaus työvoiman kysyntään?* Teoksessa Marja- Liisa Trux (toim.) *Aukeavat ovet – kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä*. Helsinki. WSOY, s. 144-193.

Forsander, A. (2002): *Luottamuksen ehdot*. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 39/2002. Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.

Forsander, S; Ekholm, E. (2001): *Etniset ryhmät Suomessa*. Teoksessa Annika Forsander; Elina Ekholm; Petri Hautaniemi (toim.): *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ*. Helsinki. Palmenia-kustannus, s. 83-113.

Hammar, T. (1990): *Democracy and nation State. Aliens, Denizens and Citizens in a World of International Migration*. Aldershot. Avebury.

Jaakkola, M. (2001): *Asenneilmasto Suomessa vuosina 1987-1999*. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.): *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki. Gaudeamus, 28-55.

Kotouttamislaki 493/1999.

- Lepola, O. (2000): Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttoliittisessä keskustelussa. Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Miettinen, A; Söderling, I; Ehrnrooth, A; Heikkilä, E; Hjerpe, R; Martelin, T; Nieminen, M; Shemeikka, R. (1998): Suomen väestö 2031 – Miten, mistä ja kuinka paljon? Väestöpoliittinen raportti.
- Paananen, S. (2003): Koulutus ja kielitaito. Teoksessa Maahanmuuttajien elinolot: venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Helsinki. Tilastokeskus, 83-100.
- Pehkonen, A. (2004): Kylä kutsuu... Tutkimus tulomuuttoprosesseista maaseudulle. Siirtolaisuusinstituutin tutkimuksia A 22. Turku.
- Pehkonen, A. (2005): Maahanmuuttajan kotikunta. Vamma-
- la. Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Porter, J. (1987): The Measure of Canadian Society. Education, Equality and Opportunity. Ottawa. Carleton University Press.
- Putnam, R. D. (1993): Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy, p. 163–185. Princeton University Press 1993. Princeton.
- Putnam, R. D. (2000): Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community. New York. Simon & Schuster.
- Rath, J. (2000): Introduction: Immigrant Businesses and their Economic, Politico-Institutional and Social Environment. Macmilolan Press Ltd.
- Reitz, J. G. (1990): Ethnic Concentrations in Labour Markets and Their Implications for Ethnic Inequality. Teoksessa Raymond Breton; W. W Isajiw; Warren E. Kalbach; Jefferey G. Reitz (toim.): Ethnic Identity and Equality: Varieties of Experience in a Canadian City. Toronto. University of Toronto Press, s. 135-195.
- Stalker, P. (2000): Workers Without Frontiers. The Impact of Globalisation on International Migration. London. Lynne Rienner Publisher.
- Stenberg, E. (2004): Asenteet maahanmuuttoa kohtaan uusiksi. Helsingin Sanomat 8.7.2004, A5. Mielipidesivu.
- Tiainen, P. (2001): Työpaikkoja avautuu suurten ikäluokkien poistuessa työelämästä. Työpoliittinen Aikakauskirja N:o 1, 2001.
- Yhdenvertaisuuslaki 2004.
- Ylänkö, M. (2000): Kansainvälistymisen kahdet kasvot – muuttoliikkeet ja kulttuurinen globalisaatio. Teoksessa Marja-Liisa Trux (toim.): Aukeavat ovet – kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä. Helsinki. WSOY, s. 21-84.

Maahanmuuttajan suurin riski on kielitaidottomuus

Maahanmuuttajien työllistymisen esteinä ovat puutteelliset opiskelu- ja työtodistukset, kielitaidottomuus tai epäily kielitaidon riittämättömyydestä, uskoon liittyvät asenteet sekä ennakkoluulot maahanmuuttajan työmoraalia kohtaan. Jos maahanmuuttajalla ei ole työtä eikä kielitaitoa, riskinä on yksinäisyys ja eristäytyminen. Kielitaito ja älykkyys nivotaan herkästi yhteen: ”Kun kommunikaatio ei suju, riskinä on maahanmuuttajan leimaaminen älykkydeltään vähäiseksi”. Näin todetaan tuoreessa tutkimuksessa ”Maahanmuuttajan kotikunta”. Tutkimuksen on tehnyt VTT Aini Pehkonen Siirtolaisuusinstituutissa Turussa. Hankkeen rahoittaja ja julkaisija on Kunnallisan kehittämissäätiö. Tutkimuksessa on selvitetty maahanmuuttajien kokemuksia asuinkunnasta, työllistymisestä ja sosiaalisista suhteista.

Julkaisua voi tilata Kunnallisan kehittämissäätiöstä hintaan 20 €
Yhteystiedot: toimisto@kaks.fi tai puhelin 09-6226570

HIV/AIDS as a transnational health care issue: migrants in the European Union

Kris Clarke

Nearly 25 years into the global AIDS pandemic, the number of people living with the human immunodeficiency virus (HIV) has topped 40 million. Five million people were newly infected last year, over half of them young people between the ages of 15-24 years (Piot 2005). Women have now gained approximate equality in HIV statistics. Despite the efforts of many national governments, international organizations and grassroots groups which have driven down local rates of infection through community-oriented interventions around the world, HIV/AIDS remains a persistent and endemic global problem. The high incidence of HIV/AIDS in many regions contributes to international instability through the socio-economic consequences of local communities disintegrating under the weight of death, illness and distress. Although all people are at risk of infection with HIV, the epidemiology of the pandemic clearly demonstrates the fact that certain social, economic, and identity groups in specific geographical areas are indeed more

Kris Clarke, Ph.D., Research Fellow, University of Tampere, Center for Advanced Study, Finland.

vulnerable than others. The challenges of fighting the AIDS pandemic are thus intimately entwined with questions of health as a human right, empowerment and social justice.

The AIDS pandemic and health as a human right

The body of human rights developed in the period after the Second World War represents a set of aspirations by the international community to overcome the scourges of war, pestilence, and poverty. In the 1946 Constitution of the World Health Organization, the notion of health is conceived broadly: Health is a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity.

This definition emphasizes a holistic and collective vision of health that places the preconditions for disease prevention and well-being as the cornerstones for individual welfare. The WHO conception also draws clear connections between health and the impact of poverty and social exclusion, and underlines the intrinsically collective nature of public health. States also have an

obligation, according to the body of international law, to create conditions that are favorable to the achievement and maintenance of the highest possible level of health (Hendricks 1998, 389). These conditions and rights are not limited solely to citizens, but are a fundamental human right of all people.

Health issues have not often been discussed in terms of human rights. The increasingly dominant neoliberal ideology of individual responsibility for health, differing scientific vocabularies and ways of conceiving paradigms, as well as the tendency to focus on human rights solely in the civil and political arenas has created barriers to conceiving human rights frameworks oriented towards health (Mann et al. 1999, 8).

The empirical evidence on which the human rights framework in health is constructed consist of global, national and community policies and practices that have an impact on individual and collective health. Issues of concern include the consequences of war, conflict, and environmental degradation, poor living and working conditions, as well as the availability and access to care and treatment which form the prerequisites for a healthy and sustainable life

in society (Mann et al. 1999, 7-21; Feitsma 2001, 9).

Underlying this conception of the intrinsic link between health and human rights is the notion that social justice is inextricably connected to health. As medical psychologist Nancy Adler (Adler et al. 1999, 181) has pointed out, public health issues throughout history have been linked to socio-economic status. Sanitation, hygiene and immunization campaigns, as well as national health care systems, are some practical examples of how nations are able to act to mitigate the strongest impact of income disparities on collective and individual health by developing more comprehensive approaches that promote the public good.

Though health and social policies are generally formulated on a national level, the logic of globalization increasingly affects state governance. Neoliberal ideologies that promote the market and privatization at all costs, as well as individual responsibility for what are often collective problems, militates against the further development of comprehensive and inclusive health and welfare policies. Moreover, the demands that many poorer nations face to restructure their economies in order to pay off exorbitant debts to wealthy countries represent an enormous barrier to efforts to cope with public health problems such as HIV/AIDS, malaria and tuberculosis. When financial resources are utilized to pay off foreign debt rather than invest in disease prevention and health promotion activities, inevitably the health of the population declines, which makes development even harder to

achieve. Emigration thus often becomes the only possibility for individuals and families to survive.

The pressure of globalization creates growing socio-economic inequalities not only between nations but within nations. These disparities have a negative impact on human rights by limiting the opportunities for individuals and social groups to achieve the basic preconditions of health as outlined by the WHO. People affected by HIV/AIDS in particular tend to represent the most vulnerable groups in global society and thus face the greatest challenges to gaining access to care and treatment. A human rights framework must therefore address the factors that constitute the continuation of the AIDS pandemic, specifically poverty and unequal access to global health resources, from a standpoint that promotes international solidarity.

Migration and health

The migration experience itself can present many risks to health. Migrants fleeing from war, environmental degradation or poverty may face all of the deleterious effects of poor infrastructure, the lack of health care provision, violence, exposure to infectious disease and poor nutrition. Migrants may also face significant personal risks during the journey with regard to safety. Women, in particular, often face gender-specific risks, such as rape and reproductive health problems, as well as frequently bear the responsibility for caring for children and elders.

The rights of migrants in host societies have a great impact on

determining the preconditions of health. State health and welfare policies determine the eligibility criteria of inclusion and exclusion, which then establishes the possibilities for individuals to obtain access to care and treatment. Contextual conceptions of the nation, state and citizenship strongly influence how newcomers or strangers are viewed and treated in each society, which can have an impact on outreach and information efforts. Moreover, notions of transnational identity affect how people construct their sense of home, community and belongingness. As migration health expert Manuel Carballo has pointed out: Despite its positive features migration has nevertheless always presented complex health and social questions. Even when migration is planned and structured around well calculated national labor needs, the entry of new human resources into a society often prompts unforeseeable health and social problems that are difficult and costly to manage. Health and social services, together with housing and employment, for example, are sectors that are immediately challenged by the process of mass in-migration (Carballo 2001, 270).

National responses to the impact of migration on health and well-being, in all of its manifold expressions, should therefore be seen as an important human rights issue. In recent years, there has been growing discussion of the position of denizens or long-term residents who live much of their lives in countries where they may have few democratic or social rights. Many national social and

health care services exclude those who do not have the requisite permits and papers accepted by authorities. The lack of culturally and linguistically appropriate social and health promotion policies and practices, as well as interventions planned in cooperation with diverse communities, can result in significant health disparities among migrants living on the margins of society. Poor living conditions and poverty also have a negative impact on social and health well-being. In short, health and human rights challenges for migrants do not necessarily end when they arrive in their new host countries. The diverse legal and social positions of migrants in host societies reflect the complexity of global society.

The epidemiology of HIV/AIDS in the European Union

Epidemiology is a cluster of scientific methods that are used in cooperation with national public health systems to assess the distribution of health-related conditions in various populations as well as to control the outbreak of health problems in the population. Through complex surveillance, notification and sentinel systems, epidemiologists seek to achieve the early detection and control of disease in society. Epidemiology, however, always functions in an imperfect world where comprehensive information may be ambiguous or unavailable. Social science research methods are therefore important adjuncts to epidemiological investigations, and can provide significant information that

contextualizes and deepens understanding of infection rates and their impact on individuals and communities.

According to data collected by the European Center for the Epidemiological Monitoring of AIDS, despite reductions in HIV-related morbidity and mortality, HIV remains a major public health problem in Europe. General trends in Western European HIV epidemiology indicate that youth, women, migrants from endemic areas and, to a lesser degree, gay and bisexual men account for an increasing amount of new infections. Currently, approximately 720,000 people are living with HIV in Western and Central Europe, with 22,000 people newly infected in 2005 (UNAIDS 2005).

Eastern European nations exhibit different epidemiological patterns. The largest epidemic in all of Europe is in the Russian Federation, though it is centered in a certain areas (UNAIDS 2004). According to UNAIDS, the epidemic in the Eastern European region can be characterized as diverse, reflecting an earlier stage of the pandemic than Western Europe, and increasing rapidly among young people in particular. Injecting drug users and prisoners are particularly vulnerable to infection and sexual contact is becoming an increasingly common means of the transmission of HIV. Prevention efforts as well as access to care and treatment remain inadequate. Regional prices for anti-retroviral drugs are among the highest in the world. In Russia, for example, fewer than 10% of people requiring these treatments were receiving them (UNAIDS 2005, 49).

Due to the broad availability of anti-retroviral treatment in Western Europe, rates of AIDS remain very low. Although anti-retroviral treatments have proved to be highly effective in managing the progression of HIV disease, a small but significant proportion of people remain unaware of their infection. For example, according to recent epidemiological estimates, though HIV incidence in the United Kingdom has risen by 20% each year between 1999 and 2002 (Power 2004, 108), up to 31% of people living with HIV do not know that they are infected (Hamers and Downs 2004, 91). For a variety of reasons, many of these people have impaired access to counseling, prevention and health promotion services. It is an epidemiological and social science challenge to identify which groups of European residents tend to be excluded or marginalized in national outreach efforts and explore the reasons for this.

At the same time, it is important to remember that 95% of people living with HIV/AIDS reside in the developing world. UNAIDS statistics also show that under 1% of adults aged 15-49 years have access to voluntary counseling and testing services in the 73 low and middle income countries most affected by the pandemic (UNAIDS 2004). A high prevalence of HIV infection has a negative impact on social cohesion, family and community stability, as well as national and regional socio-economic development. The multi-dimensional consequences of HIV/AIDS create an irresistible force that can push people to migrate to other countries in search

of the preconditions for economic survival. Global trends can thus drive local epidemics in places far from pandemic centers.

Western European epidemiological data suggests that migrants and ethnic minorities are becoming an increasingly significant group in HIV/AIDS figures. Some studies indicate that migrants tend to present to medical practitioners later than nationals, making them disproportionately represented in AIDS statistics because they are unable to take advantage of early treatment options (e.g. del Amo et al. 1996). This information implies that HIV prevention efforts to reach migrant and ethnic minority groups that live on the margins of European society should be prioritized.

There are, however, many challenges to documenting epidemiological trends among migrants in the European Union due to the tremendous variety of ways that national public health services categorize ethnic, national and racial groups. As AIDS experts Julia del Amo et al. have noted that unlike the United States, many European countries find it socially unacceptable to categorize people by race or ethnic origin. They argue: Racial classifications have no scientific grounds and their significance has been undermined in the context of current genetic knowledge. What race *does* measure is the level of exposure to racism since race is, indeed a social construct (del Amo et al. 2004, 1870) [authors' emphasis].

Race and ethnic origin statistics, in collaboration with social research, can document which factors enhance or discourage access

to prevention, care and treatment for HIV/AIDS. An epidemiological and social science focus on legal status and the entitlements (or lack of them) that migrants have in European care systems is a vital area of research that needs to be developed, though it faces many institutional challenges in the way that information is collected. By analyzing all of these factors, it can be possible to devise more appropriate services that reach out to all communities resident in the European Union.

The climate of HIV care in the European Union: important issues for migrants

The issue of migrants and HIV crystallizes many sensitive and politically charged topics in contemporary Europe, including migration, multiculturalism, infectious disease, the shifting borders of social inclusion and exclusion in a globalizing labor market, as well as the transforming role of the national welfare state. At the crossroads of HIV and migrants, much of the discrimination and exclusion that exists in European society at large is reflected in the gaps in national social and health care practices and policies.

The current political climate of strengthening and harmonizing restrictive immigration policies has the aim of preventing "unwanted" or "non-productive" migrants from entering the E.U. legally. Many national discussions have focused on the development of a transnational "creative class," which is seen as enhancing prospects to stimulate economic growth (e.g. Florida 2002). At

the same time, governments often turn a blind eye to the growing number of asylum-seekers as well as undocumented migrant care workers, manual and casual laborers entering their countries to take poorly paid jobs that nationals often do not want, jobs which frequently lack adequate occupational, social and health protection. An important aspect of current European welfare state retrenchment is tightening eligibility for social and health care services, which often results in obstacles to access for migrants.

As the discussion of epidemiological figures in the previous section shows, there are clear indications that migrants and ethnic minorities resident in the European Union are increasingly affected by the HIV/AIDS pandemic. Health services and medication alone are not sufficient to ensure that people cope with living with HIV/AIDS. Nutrition, living conditions, level of income, support networks and social equality are all important factors that enhance the quality of life with HIV/AIDS, in addition to augmenting prevention efforts. Many migrants, particularly those without documents, live in precarious circumstances that present significant barriers to gaining access to care services.

A recent article in the British medical journal *The Lancet* reported: "...migrants are frequently affected by strong barriers to HIV prevention and care, including cultural, socio-economic, linguistic and administrative or legal barriers - and, more generally, they might have to face stigmatization and social hostility. HIV/AIDS prevention, treatment and care programs

should be adapted to reach migrant populations.” (Hamers and Downs 2004, 90).

Research indicates that it takes an enormous effort on the part of practitioners and policymakers before equal access to HIV care by migrants as well as the general population is achieved (Bröring and Clarke 2000, 174). Coordinated efforts must be made in both the health and social care fields. Therefore, to reduce HIV infection and encourage prevention as well as provide more appropriate care, it is imperative to empower and work with target communities. This means, in the case of migrants, that it is migrants themselves that must be equal partners and stakeholders in the policy and practice process. In order to expand the tools and frameworks used to address migrant communities, research by migrants themselves (and not just on migrants) must be developed and supported.

Exploring the local context: Finland

The rate of HIV/AIDS in Finland is very low and stable in comparison to most European countries. According to recent statistics, under 2000 people have been diagnosed with the virus, the majority of infections are among men (UNAIDS 2004b, 2). Nonetheless, approximately 27% of total reported cases of HIV since 1983 are among ‘foreigners,’¹ with the rate rising dramatically in recent years (National Public Health Institute 2005). However, these percentages must be approached with caution as the numbers remain so small that a few cases can cause a

steep proportional rise. The growing number of ‘foreign’ HIV cases may reflect a greater number of incoming migrants from countries of high incidence.

In my own research on migrants living with HIV/AIDS in Finland (Clarke 2004), I intended to explore how migrants living with HIV/AIDS experienced social care in Finland. I thought that I would place these migrants at the center of the work by interviewing them and representing their realities and perspectives on their situation in Finland through the lens of social care. However, there were many difficulties in approaching people via clinics and support centers due to the stigma surrounding AIDS. I therefore turned to explore how migrants were constructed (or rendered invisible) in Finnish social care for people living with HIV. I used the term ‘constructing’ migrants very deliberately because I sought to explore how the meaning and social reality of migrants in the Finnish welfare state has been shaped and understood by social and health policies and practices. In other words, how did the system produce the needs of the migrant?

The study first explored how the Finnish AIDS pandemic was storied through an examination of the public policy that emerged from the early days of the pandemic. Despite these efforts to construct HIV/AIDS as an exceptional disease requiring special care, it remains highly stigmatized in most societies, including, to some extent, Finland.

The research then sought to locate migrants in Finnish social and health law, arguing that mi-

grants occupy an ambivalent location in constructions of equality in the Finnish social and health care system. Through a textual analysis of health information material produced by AIDS agencies, the work examined the invisibility of migrants in these agencies and suggested that despite the relatively high proportion of migrants living with HIV/AIDS in Finland, their access to care is actually limited by the lack of recognition of their needs. The fact that migrants have not been stakeholders in the development of HIV/AIDS care policy and national prevention strategy, along with the consensus-oriented culture of Finnish policy-making practices, has tended to hinder the development of active migrant community responses to AIDS. Moreover, stigmatizing attitudes within migrant communities have also often made it difficult for migrants to find support among compatriots due to fears of ostracism.

The findings of my study suggested that while social and health care for people living with HIV/AIDS in Finland is on a very high level, migrants do tend to remain on the margins of the care system. There are many reasons for this, including the low number of people living with HIV/AIDS in Finland in general. While the lack of cultural competence training amongst social and health care professionals seems to play a role in service delivery, broader policy development questions are also significant. There appears to be a clear lack of knowledge about the needs of migrants in the social and health care services on the whole as well as avenues for migrants to participate in developing services

as both stakeholders and researchers.

What this information should tell us is that 20 years into the AIDS pandemic we cannot afford to remain complacent about the seriousness of HIV/AIDS in the European Union. There is a great need to prioritize HIV prevention and care efforts and to target such efforts at the most vulnerable groups in society. We must examine the gendered, cultural and socio-economic contexts in which risky behavior occurs. This means that we must develop culturally, linguistically and gender appropriate means to raise awareness about HIV and find effective ways to promote prevention. These efforts cannot be solely in the area of health care but must be fully integrated into the social field. Social science research has a very important role to play in the fight against AIDS.

Notes

¹'Foreigners' are identified by physicians or through social security numbers. Finland does not collect statistics on membership in ethnic or racial groups.

References

- Adler, Nancy; Boyce, Thomas; Chesney, Margaret; Cohen, Sheldon; Folkman, Susan; Kahn, Robert; Syme, Leonard (1999) Socioeconomic status and health: the challenge of the gradient. In Mann, Jonathon; Gruskin, Sofia; Grodin, Michael; Annas, George J. (eds.) Health and human rights: A reader. (pp. 181-201) London: Routledge.
- Bröring, Georg and Clarke, Kris (eds.) (2000) HIV/AIDS care and support for migrant and ethnic minority communities and Europe. Woerden: NIGZ.
- Carballo, Manuel (2001) 'Emerging health challenges in the context of migration.' In Peter van Krieken (ed.) Health, migration and return. (pp. 269-275) The Hague: TMC Asser Press.
- Clarke, Kris (2004) Access and Belonging in the Age of Viral Epidemic: Constructing Migrants Living with HIV/AIDS in the Finnish Welfare State. *Acta Electronica Universitatis Tampereensis*; 408, Tampereen yliopisto 2004.
- del Amo, Julia; Bröring, Georg; and Fenton, Kevin (2003) HIV health experiences among Africans: how are we doing? *AIDS* 2003, 17: 2261-2263.
- del Amo, Julia; Bröring, Georg; Hamers, Francoise; Infuso, Andrea; and Fenton, Kevin (2004) Monitoring HIV/AIDS in Europe's migrant communities and ethnic minorities. *AIDS* 2004, 18: 1867-1873.
- Feitsma, Johan (2001) The human rights debate: health. In van Krieken, Peter (ed.) Health, migration and return. (p. 3) The Hague: TMC Asser Press.
- Florida, Richard (2002) The rise of the creative class. New York: Basic Books.
- Hamers, Francoise and Downs, Angela (2004) The changing face of the HIV epidemic in Western Europe: what are the implications for public health policies? *The Lancet*. 364, 83-94.
- Hendricks, Aart (1998) 'The right to health in national and international jurisprudence.' *European Journal of Health Law*, 5, pp. 389-408.
- Leary, Virginia (1994) The right to health in international human rights law. *Health and Human Rights: An International Journal*. 1:1.
- Mann, Jonathon; Gostin, Lawrence; Gruskin, Sofia; Brenna, Troyen; Lazzarini, Zita; Fineberg, Harvey (1999) Health and human rights. In Grodin, Michael; Annas, George J. (Mann, Jonathon; Gruskin, Sofia; Grodin, Michael; Annas, George J. (eds.) (1999) Health and human rights: A reader. (pp. 8-21) London: Routledge.
- National Public Health Institute (2005) HIV/AIDS statistics.
- Navarro, Vicente (2000) Assessment of the World Health Report 2000. *The Lancet*, 356, 9241, 1598-1601.
- Piot, Peter (2005) Launch of the 2005 AIDS epidemic update. UNAIDS.
- Power, Lisa (2004) HIV and sexual health in the UK: politics and public health. *The Lancet*. 364: 108-109.
- UNAIDS (2004a) AIDS epidemic update.
- UNAIDS (2005) AIDS epidemic update. December 2005. http://www.unaids.org/Epi2005/doc/EPIupdate2005_pdf_en/Epi05_13_en.pdf
- UNAIDS (2004b) Finland 2004 update. http://www.unaids.org/html/pub/publications/factsheets01/finland_en_pdf.pdf
- World Health Organization (1946) Constitution of the World Health Organization.

Suomalais-thaimaalaisten parien ongelmat

Hannu Sirkkilä

Johdanto

Usein esitetty käsitys on, että kahden kulttuurin välisessä parisuhteessa puoliset päätyvät useammin eroon verrattuna siihen, jos puoliset ovat samasta kulttuurista. Tosin Breger ja Hill (1998, 26-27) viittaavat tutkimuksiin, joiden mukaan erot näissä suhteissa johtuvat pikemminkin muista tekijöistä kuin kulttuurieroista. Kahden kulttuurin välisistä eroista tuleekin helposti automaattisia selityksiä, kun parisuhteen päättymistä tulkitaan.

Tässä artikkelissani tarkastelen thaimaalaisten naisten kanssa parisuhteessa olevien suomalaismiesten käsityksiä heidän parisuhteessaan ongelmia aiheuttavista asioista. Artikkelini perustuu tutkimukseeni (Sirkkilä 2005), jossa aineistona on ollut 18 sellaisen suomalaisen miehen kertomukset, jotka ovat tai ovat olleet parisuhteessa thaimaalaisen naisen kanssa. Kun tuon esille suorita lainauksia haastattelemieni miesten kertomuksista, käytän näissä lainauksissa pseudonyymejä.

Vuonna 2002 suomalaisten miesten solmimissa avioliitois-

sa thaimaalaiset naiset olivat neljänneksi yleisin ryhmä suomalaisten, venäläisten ja virolaisten naisten jälkeen (Suomen tilastollinen vuosikirja 2003, 130). Thaimaalainen vaimo oli tuona vuonna yhteensä 1321 suomalaisella miehellä (Heikkilä 2004, 4).

Kaksi kulttuuria parisuhteessa

Elisabeth Beck-Gernsheim (1994, 127) kuvaa sitä, miten nykyajan parisuhteissa ja erityisesti kahden kulttuurin välisissä suhteissa joudutaan rakentamaan yhteinen todellisuus eli yhteiset arvot, kommunikaatiomuodot, rituaalit ja arkipäiväisten rutiinien hoidot. Jokaisessa parisuhteessa on asioita, joista on sovittava ja luotava yhteisiä käytäntöjä eikä voida sinänsä väittää, että kahden samaan kulttuuriin kuuluvan parisuhde olisi helpompi tai vaivattomampi, kun ratkotaan arjen käytännön kysymyksiä ja ongelmia. Kuitenkin kahden kulttuurin välisen suhteen haaste on siinä, että kulttuuri ei sinänsä yhdistä puolisoita.

Parisuhde määrittynyt homogamiseksi (puolisot ovat ikään kuin kaltaisiaan), sekoittuneeksi tai selvästi erilaiseksi. Kaksikulttuurisessa parisuhteessa keskeiseksi

nousee itsen (self) ja toisen (other) ero (Breger & Hill 1998, 3). Mikko Lehtosen (2004, 256-258) mukaan 'toinen' on jotakin sellaista, joka syntyy suhteessa meidän 'ensimmäisyteemme'. Tällöin toiseus ei ole ominaisuus, vaan tietty paikka, joka otetaan tai saadaan kielessä. Suomalais-thaimaalaisten parisuhteiden tarkastelussa toiseuden lähtökohtia on monia kuten sukupuoli, etnisyys, kulttuuri, kieli tai elintasero.

Abstraktilla tasolla toiseus on enklusiivista eli ulos sulkemista, ulkopuolisuuksi. Lehtonen (2004, 258-259) korostaa kuitenkin sitä, että 'toinen' voi myös olla inkluusiivinen, jolloin toinen on konkreettisempi ja ero nähdään relationaalisenä. Inkluusiivisesti toinen nähdään osana identiteettiämme, osana meitä ja erilaisena, mutta ei vastakkaisena. Toisesta kulttuurista olevan tuleminen puoliseksi on näin tulkittavissa prosessiksi, jossa tämä toinen muuttuu enklusiivisesta enemmän inkluusiiviseksi.

Eron kriteerit ovat kulttuurista ja yhteiskunnasta riippuvaisia eli eroksi voidaan tulkita vaihtelevasti rotu, uskonto, luokka tai maantieteellinen sijainti, jotka kyseisissä tilanteissa konstruoidaan enemmän tai vähemmän selviksi eroiksi (Johnson & Warren 1994, 5). Breger ja Hill (1998b, 8) huomautta-

Hannu Sirkkilä, YTT,
yliopettaja, Humanistinen ammattikorkeakoulu, Korpilahti.

vat, että ulkopuolisiksi, toiseksi määrittelyt muuttuvat ja ovat riippuvaisia esimerkiksi siitä, kuka tai ketkä näitä määrittelyjä ja rajanve-toja tekevät.

Tulkittaessa kaksikulttuurisia parisuhteita syntyy helposti oletus siitä, että kumpikin parin osapuolista ylläpitää oman kulttuurinsa piirteitä. Nämä piirteet liittyvät yleensä sellaisiin asioihin ja käytäntöihin kuten uskonto, kieli, normit ja tavat. Ne nähdään etnistä ryhmää yhdistäväksi siten, että on olemassa jokin tämän kulttuurin ydin, jota kaikki kantavat (Breger & Hill 1998, 9). Kuitenkin on oletettavaa, että kulttuurierot yksilöllistyvät tai personoituvat. Nämä erot voivat luonnollisesti olla hyvin näkyviä ja selviä tai sitten vähemmän näkyviä ja tiedostettuja. Kulttuuriset erot voivat vaikuttaa enemmän suhteen alussa tai myöhemmin. Niiden ilmeneminen riippuu myös siitä, miten voimakkaasti pari on jommankumman puolison kulttuurin vaikutuspiirissä.

Bregerin ja Hillin (1998, 19) mukaan kaksikulttuurisissa avioliitoissa ilmenee laajempi paletti kulttuurisia käytäntöjä kuin kulttuurisesti homogeenisissa parisuhteissa. Ne sisältävät vaihtelua sukupuolirooleissa, lastenhoidossa, tavoissa, kielessä ja yleisessä elämäntavassa. Kaksikulttuurisissa parisuhteissa on tavallista enemmän tilaa erilaisille väärinymmärryksille jo pelkästään sen takia, että yhteistä kieltä ei välttämättä ole. Tällaisissa parisuhteissa ongelmia aiheuttavat lisäksi taloudelliset asiat, työ tai työttömyys sekä velvollisuudet kummankin perheitä kohtaan (Breger & Hill 1998, 24). Outi Tuomi-Nikula (1997, 277)

täsmentää mahdolliset ongelmat neljään kenttään, joita ovat perheen kotipaikka ja oikeudellinen asema, perheen sisäiseen elämään liittyvät asiat kuten kieli, uskonto, traditiot ja roolit, kodin ulkopuolisiin suhteisiin liittyvät reaktiot sekä lasten kasvatukseen liittyvät kysymykset.

Parisuhteen ongelmat

Haastattelemieni miesten oli helppoa tuoda esille sellaisia asioita, jotka ovat tuottaneet ongelmia heidän suhteessaan. David H. J. Morganin (1999, 28) mukaan parisuhteen ja perhe-elämän riskeistä on tullut yksi perheen käytäntöjen ymmärtämisen ja ilmaisemisen taso. Ihmiset tietävät esimerkiksi, millaiset tekijät saattavat aiheuttaa eron, jonka pohjalta he voivat arvioida ja puhua omasta suhteestaan ja sen tulevaisuudesta. Morgan selittää tätä sillä, miten yhteiskunnan refleksiivisen modernisaation vaiheessa refleksiivisyys liittyy yksilöllistymiseen. Tämä merkitsee tutkimieni miesten – tai ainakin osan heistä kohdalla – kykyä asettaa tarkasteltavaksi oman elämän keskeisiä kysymyksiä ja riskejä sekä kykyä puhua näistä asioista (ks. Adkins 2003).

Kieli

Miehet nimesivät kielen yleisimmäksi ongelmia aiheuttavaksi tekijäksi. Puolisoiilla ei ole yhteistä kieltä, jolla jakaa asioita ja selvittää vaikeita tilanteita. Parien yleisin kotikieli on englanti, mutta tyypillistä on myös arjen sekakieli, joka koostuu suomesta, thaista ja englannista ja jossa asioita selvitetään sanakirjan avulla. Kaksikult-

tuurisille parisuhteille kielivaikudet ovat tavallista, samoin jonkin kolmannen kielen, välittäjäkielen ('lingua franca') käyttö keskinäisen ymmärryksen välineenä (Breger & Hill 1998, 22). Tämä välittäjäkieli on suomalais-thaimaalaisilla pareilla yleensä englanti.

Thaimaalaisten naisten englanninkielen valmiudet tuntuivat olevan kohtuulliset. Tosin osa ei suhteen alkaessa osannut englantia juuri lainkaan. Suhteille tyypillistä onkin jatkuva kielen tai kielten opiskelu. Muutamalla pareilla päätöskieli on thai. Joillakin miehillä kielen opiskelu oli saattanut lähteä käyntiin jo ennen nykyisen suhteen alkua, ja sen motiivina oli ollut saada toistuvilla matkoilla syvempi kuva maasta, sen kulttuurista ja ihmisistä.

Thaikieltä mä olen opiskellut jo vuodesta 1985 alkaen ja osaan sitä sen verran hyvin, että pystyn puhumaan ja myös ymmärtämään tarkemmin ja että meillä esimerkiksi riitely tapahtuu thaiksi. Toisaalta tää on tietysti vaikeuttanut vaimon sopeutumista Suomeen, kun hänen ei ole niin aktiivisesti tarvinnut opetella suomen kieltä. (Jukka, 41)

Lähes kaikki miehet ovat opiskelleet thaikieltä ja heidän kielelliset valmiutensa ovat kehittyneet useilla matkoilla ja parisuhteen arjessa. Tämä merkitsee mahdollisuutta ymmärtää paremmin thaimaalaista puolisoa, hänen koti- maataan ja kulttuuriaan. Toisaalta miehen thaikielentaitoisuus saattaa hidastaa naisen sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan, jota kysymystä Jukka pohtikin kriittisesti. Kaikki Suomessa asuvat naiset ovat olleet suomenkielen kursseilla ja miehet korostavat tämän

merkitystä eli että vaimon pitää ensin hankkia suomenkielen valmiudet, jonka jälkeen on paremmat mahdollisuudet saada töitä.

Kun yhteisen kielen puuttuminen on parisuhteessa ongelma, se merkitsee sitä, että arjen tilanteissa on vaikeaa selvittää käytännön asioita. Kieliongelmat aiheuttavat puolisoiden välillä ilmeisiä väärinkäsityksiä, joita joudutaan perusteellisesti selvittämään.

Väärinkäsityksiä sattuu. Englanninkielessä asiat on eri tavalla tai ehkä hän ymmärtää ne eri tavalla kuin mitä mä olen tarkoittanut eli tällasii kömmähdyksiä tulee ja siit voi tulla huutamisia, kun toinen ei tajuu. Se yleensä ratkee sille, ett puhutaan asiat pari kolme kertaa. (Antti, 26)

Raha

Osa miehistä oli sitä mieltä, että vaikein ongelma heidän parisuhteessaan on raha. Kun thaimaalainen nainen tulee Suomeen, hänellä ei ole aluksi omaa rahaa ja totuttuun suomalaiseen yhteiskuntaan, elintason ja rahan ostovoimaan vaatii aikansa. Tästä puhuivat viisikymppiset miehet, jotka viittasivat siihen, että thaimaalaisilta naisilta puuttuu suhteellisuudentaju tässä uudessa tilanteessa.

No se tarkoittaa sitä ihan samaa, jos aatellaan, että vaikka sun vaimosi saa yhtäkkiä 200 000, 300 000 markkaa kuussa palkkaa. Sitä ei heti pysty tajuamaan, että niin paljon rahaa, että mitä sillä saa, ihan mitä vaan. Näillä thaimaalaisilla on ihan sama, että jos niitten tulotaso on ollu 500-600 markkaa kuussa ja sitten ne tulevat tänne Suomeen, jossa miehen palkka on jotain 20 000 tai 30 000 [markkaa /HS], niin se tuntuu niistä niin

äärettömän suurelta summalta että se on ihan kuin rahaa kasvas puussa. Eli ei ne osaa sitä käsitellä niin isoja summia ja siitä tulee helposti tämmösiä ylilyöntejä, että suhteellisuuden taju alkaa pettää. (Kalevi, 52)

Käytännössä pari on voinut sopia, että mies antaa vaimolleen tietyn summan rahaa ikään kuin viikkorahana, jonka vaimo saa käyttää haluamallaan tavalla. Yleensä kyse on jonkinlaisesta rajojen asettamisesta ja vaimon opettamisesta rahan harkittuun, säästeliääseen käyttöön.

Kyse on miehen mahdollisuudesta kontrolloida perheen sisäistä rahan käyttöä, koska käytännössä vain hänellä on rahaa. Vaimolle tämä jättää vähän taloudellista autonomiaa, ja miehellä on aina viimeinen sana sanottavanaan taloutta koskevilla päätöksillä (ks. Repo 2003, 69). Miehen tavoitteena on saada vaimo ymmärtämään miehensä taloudellinen asema ja suomalainen elintaso, jolloin vaimo ei innostu tuhlailevaan elämäntyyliin.

Käytännössä esimerkiksi vaimon puhelut kotimaahan ovat monissa suhteissa ristiriitoja aiheuttava asia. Mies saattaa kontrolloida puheluiden määrää ja pituutta. Tämä on osoitus siitä, miten maahanmuutosta johtuvat sinänsä vaatimattomilta ja vähäisiltä tuntuvat transaktiot (ks. Phizacklea 2000, 11) eli tässä tapauksessa thaimaalaisen naisen puhelut kotimaahansa perheenjäsenilleen, voivat muodostua kaksikulttuurisissa parisuhteissa arkipäivän suuriksi ongelmiksi.

Miehellä oleva taloudellinen valta voi liittyä myös emotionaaliseen valtaan kuten Heimon pari-

suhteessa, kun hän antaa vaimonsa soittaa Thaimaahan silloin, kun tämä on erityisen surullinen ja ikävoi kotimaataan ja omaa perhettään.

Eräs rahan liittyvä periaatteessa ja käytännössä keskeinen ja vaikea asia on rahan lähettäminen vaimon perheelle Thaimaahan. Useat miehet pitivät tätä jopa eniten ja vaikeimpia ristiriitoja aiheuttavana asiana. Taustalla on se, että Thaimaassa perhe on suvunsisäisen sosiaaliturvan perusta (Sarmela 1988, 166). Tällöin lasten tehtävänä on aikuisina elättää vanhempansa ja siihen liittyy lasten kiitollisuus vanhempiaan kohtaan (Pataya 2003, 65). Kyse ei ole vain thaimaalaisesta ilmiöstä vaan laajemmin siitä, että länsimaihin tai yleensä kehittyneempiin maihin muuttaneet kehitysmaiden ihmiset lähettävät rahaa omalle perheelleen (Ehrenreich & Hochschild 2002, 7). Velvollisuus elättää omaa perhettä lähettämällä jatkuvasti rahaa voi olla niin voimakas sidos, että jos mies kieltäytyy rahan antamisesta tähän tarkoitukseen, thaimaalainen nainen voi päättää suhteen ja palata kotiinsa (Pataya 2003, 156).

Esko kertoi lähettävänsä rahaa ja hän kuvaa tilannetta siten, että hänellä on kuin osamaksuvaimo. Hän on vaimonsa kanssa lähettänyt silloin enemmän rahaa, kun tämän perheenjäsenet ovat sairastuneet. Esko pitääkin rahan lähettämistä vallitsevana käytäntönä eli hänen mukaansa kaikki suomalaiset miehet toimivat näin. Haastattelujen perusteella käytännöt vaihtelevat kuitenkin laidasta laitaan, ja toinen, selkeä vaihtoehto on tietysti se, että mies ei lähetä rahaa, kuten Kallen tapauksessa.

Mä en lähetä. Että hän saa ite mennä töihin ja ansaita rahaa ja jos haluaa lähettää niin sitten lähettää. Että sitä rahaa ei kasva puussa ja se hänen on tajuttava. (Kalle, 41)

Vaimon perheen tukemiseen on voinut liittyä tiukkaakin keskustelua, jonka tuloksena mies ei suostu lähettämään rahaa. Vaihtoehdoksi voi muotoutua myöskin se, että thaimaalainen nainen lähettää itse omista vähäisistä rahoistaan perheelleen tukea. Tämä kuvaa sellaista ”raha on ansaittava” –tulkintakehystä, jossa tavoitteena on kahden keskenään individualistisen puolison itsenäisyys ja riippumattomuus toisistaan taloudellisesti (ks. Repo 2003, 74). Osmolla ja Nikolla oli rahan lähettämistä aivan oma käsityksensä. Heidän mielestään kyse on suomalaisen miehen ”putsaamisesta”, jossa vaimo koettaa saada mahdollisimman paljon rahaa Thaimaassa oleville perheenjäsenilleen.

Näistä että tytöt lähettää kotii rahaa niin se kaikkein uskomattominta onkin, että kun monet ajattelee, että ne siellä köyhii niin mutt paska ei se mihinkään köyhiin oloihin mene se raha. Että ne pelaa ja pitää hauskaa siellä ja muuta tämän kanssa, että ei ne mittään taloo rakenna paremmaks sen kanssa eikä mittään. Se menee hauskan pitoon ja kun raha tulee niin mitä isompi summa, niin nyt pistetään pirskeet pystyyn ja pidetään hauskaa ja se laitetaan menemään. (Osmo, 52)

Osmon ja Nikon tulkintaa tukee Erik Cohenin (1996, 284) esille tuoma thaimaalaisen baarityttöjen tapa sepittää erilaisia tarinoita siitä, miten heillä on taloudellisia ongelmia ja he tarvitse-

vat rahaa vaikkapa perheenjäsenien sairauskuluihin, tai jostakin muusta syystä heidän täytyy lähettää rahaa perheeseen kuuluville. Taustalla on se, että Osmolle tuttua onkin Thaimaan baarien elämä ja baarityttöjen elämäntapa.

Raha tuli myös kolmannella tavalla esille, kun kaksi miestä viittasi naisten pelihimoon. Heimon vaimo oli lähtenyt miehen kanssa syntymäpäivänään thaimaalaisen ystäviensä kanssa pelaamaan kasinoon. Heimo viittasi selityksenä thaimaalaisen, sekä miesten että naisten, pelihimoon (ks. Cohen 1996, 286; Prapairat 2003, 145). Osmo puolestaan selitti ensimmäisen (eroon päättyneen) parisuhteensa ongelmaksi sen, että hänen vaimonsa alkoi viettää yhä enemmän aikaa thai-ystäviensä kanssa, ja pelaamalla enemmän ja enemmän.

Neljä, viis vuotta meni ihan hyvin. Ei mittään ongelmii. Mutt sitten mitä enemmän rupes Thaimaasta tulemaan muita niin sitä enemmän alko tulla ongelmii. Mitä he niin kun tämmösi ihmisi, että he päivät pitkät vapaata eikä mittään tekemistä, niin ne keksis kaiken maailman ajankului ja sittä porukall mentiin jonnekin ja pelaamaan jonnekin pelihalleill ja sittä illalla discoo ja sittä alko löytyy porukkaa mikä veti mukanaan eikä sittä mikään pidättäny. (Osmo, 52)

Osmon mielestä hänen molempien thaimaalaisen vaimojensa pelihulluus rikkoi suhteet. Hänen mukaansa 80 prosenttia thaimaalaisista on pelihulluja ja jos hän menee Helsingissä kasinolle, niin se on täynnä thaimaalaisia. Hänen mukaansa tämä on vaikein ongelma suomalais-thaimaalaisen parien elämässä, koska naiset

pelaavat kaikki rahat ja lisäksi siis muiden naisten porukka vie mukanaan. Sen jälkeen eronneet naiset joko hankkivat uuden suomalaisen miehen tai siirtyvät hieromalaitoksiin töihin.

Suhtautuminen thaimaalaiseen kulttuuriin

Haastatellut miehet suhtautuivat kaikki hyvin myönteisesti thaimaalaiseen kulttuuriin. Jotta suhteet voisivat muodostua toimiviksi, keskeistä on miehen perehtyminen vaimon kotimaan kulttuuriin. Koska vaimon sopeutuminen Suomeen aiheuttaa joka tapauksessa ongelmia erilaisesta ilmastosta alkaen, sopeutumista edistää miehen aktiivinen perehtyminen vaimonsa taustaan.

Sitä maata jollakin tavalla rakasti. Niin kun diggas helvetisti, niin mä imin kaiken tiedon. Mull on yhä edelleen vuodesta 1991 lähtien niin siitä eteenpäin kaikki Thaimaata käsittelevät dokumentit, mitä koskaan on tullu Suomen televisiosta, mull on kaikki nauhalla. Ja just tämä lapsen äidin kautta nyt se vasta on syventyny, koska aluksihan se on ollu aina tämä klassinen baarielämä. Mutta nyt se vasta on syventyny ja olen ollu hänen vanhempien luona kaksi kertaa ja nähny sen elämän arkipäivänkin kannalta. Että mä kerta kaikkiaan rakastan myös sitä paikkaa ja myös vihaan sitä kuumuutta. (Niko, 29)

Nikon toteamus kuvaa prosessia, jossa kiinnostus Thaimaahan on ensin käynnistynyt seksiturismin ja baarielämän muodossa. Vähitellen toistuvien matkojen ansiosta siihen on liittynyt laajempi kiinnostus maata ja sen kulttuu-

ria kohtaan, mutta vasta puolisonsa myötä Niko on mielestään pääs-
syt jollekin syvemmälle tasolle.

Uskontojen erilaisuuden voisi ajatella aiheuttavan näiden parien elämässä ongelmia ja ainakin totuttelua. Miehet tuntuivat kuitenkin sopeutuneen varsin joustavasti puolisonsa buddhalaisuuteen.

Onhan siinä se uskonto on ihan eri juttu, tää Buddha-juttu. Ett hän on harras uskovainen. Tai ainakin siltä tuntuu. En mä tiedä onko ne kaikki sellasii, mutt kuitenkin jatkuvasti sitä Buddhaa rukoillaan ja laitetaan himmelit sinne ja emmä hirveesti Buddhasta, mutta oon otanu selvää, mutt Suomessa ei oikein netissäkään ei meinaa saada suomenkielistä tietoa. (Unto, 38)

Unto ihmetteli tulevan vaimonsa uskonnollista kulttuuria, mutta hän on itse aktivoitunut ottamaan selvää asioista, vaikka he eivät vielä haastatteluhetkellä asuneetkaan yhdessä. Kimmon mukaan uskonnosta ei ole seurannut mitään oleellisia kulttuurieroja, koska toisen vakaumusta kunnioitetaan. Perheen lapset ovat evankelis-luterilaisia, mutta Kimmon mukaan nämä saavat valita aikuisina uskontonsa itse. Kimmo kertoiinkin siitä, miten hän on vaimoltaan oppinut buddhalaisia elämän periaatteita kuten sen, ettei ”toisesta ihmisestä saa ajatella pahaa ja ettei kannata tuhlata energiaa vihaan”.

Monet miehet korostivat oppineensa Thaimaasta, sen kulttuurista ja vaimoiltaan ennen kaikkea positiivista elämänsäntettä eli että elämässä eteen tulevia ongelmia ja vastoinkäymisiä ei kannata lii-
kaa murehtia. Tätä voidaan tulkit-
ta kulttuurierojen dialogisuute-
na ja muuntuvuutena, jolloin erot

synnyttävät uusia merkityksiä, uusia identifikaatioita ja aiheuttavat muutoksia yksilössä itsessään (Bhabha 1990, 313). Rosemary Breger ja Rosanna Hill (1998, 20) nimittävät tätä ”kulttuuriseksi bricolageksi”, jossa pari tai koko perhe läpikäy prosessin, jossa pari valitsee yhteiseen käyttöön ja kulttuuriin kummastakin ne piirteet ja asiat, jotka se nimenomaan haluaa.

Haastatteluissa tuli esille se, että miehet ovat oppineet ottamaan huomioon thaimaalaisen tapakulttuurin piirteitä sekä käytännön kokemusten kautta että itsenäisesti perehtymällä esimerkiksi kirjallisuuden avulla näihin asioihin. Thaimaalaisen tapakulttuurin oppimisprosessin myötä he ovat kiinnittäneet huomiota myös pyrkineet välttämään normien vastaista käyttäytymistä.

*Mä oon saattanu hölmöyksis-
säni esimerkiksi tehdä silleen, että
me istutaan sohvalle ja mä hieron
sen niskaa ja mä nostan mun jalan
sen pään yli, mitä ei missään ta-
pauksessa saa tehdä. Koska se on
hyvin paha loukkaus elikkä tällä-
sii asioita, mihin ei osaa varautua
etukäteen mitenkään. Pikkasen on
helpottanu se, että mä oon lukenu
kirjoja, miss on kerrottu, minkälai-
nen on thaimaalainen ihminen. Ja
se on pikkasen helpottanu, ett mä
en ihan kaikkein yksinkertasempii
mokii tee. Et ei saa osoittaa tois-
ta jalalla ja tällasii asioita, koska
se on äärettömän vakavaa. Ja se
et tota mä osaan laittaa jalat pii-
loon, kun me mennään hänen ko-
ttiinsa. (Esko, 39)*

Käyttäytymiskoodien mer-
kitys tunnistetaan konkreettises-
ti erityisesti silloin, kun pari on

Thaimaassa ja on tekemisissä vai-
mon perheen kanssa. Miehet ker-
toivat myönteisesti Thaimaasta ja
sen ihmisistä. Vaimojensa perhei-
siin tutustuneet miehet toivat esil-
le arvostusta tämän perhettä koh-
taan. Joillakin kokemukset olivat
olleet paikoin hämmentäviä, kun
miehet, ehkä ensimmäisinä kyläs-
sä vierailleina länsimaisina, val-
koihoisina miehinä, joutuivat huom-
ion keskipisteeksi.

Haastatteluaineistossa mielen-
kiintoista oli se, että osa miehistä
painotti puolisoitten välisten on-
gelmien puuttuvan. Parisuhteen
ongelmien vähäisyyteen viittasi-
vat erityisesti haastateltavista van-
himmat, joilla on kontrastina ai-
emmat eroon päätyneet ja heil-
le tyytymättömyyttä aiheuttaneet
parisuhteet suomalaisten naisten
kanssa.

*Älyttömän vähän mitään rii-
toja ja ristiriitoja kaikki tämmösi
niitä ei oo oikeestaan mitään.
(Leo, 52)*

Ongelmien puuttumisen dis-
kurssit voidaan myös tulkita osoi-
tuksena modernista säädyllyssyy-
destä (Jallinoja (1997, 201) tai
onnellisuusmuuri-ilmion olemas-
saolosta (Roos 1988, 141-143)
eli ihmiset antavat kaunistellun
kuvan elämästään. Lisäksi selkeä
heterotapainen asetelma ja selkeä,
konkreettinen puolisoitten välinen
työnjako tekee elämästä helppoa ja
sujuvaa, jolloin mies- ja naistapai-
suus tuottaa lahjankaltaista tyyty-
väisyyttä (Jokinen 2004, 292).

Miehet kertoivat myös sii-
tä, miten mahdollisia puolisoitten
välisiä ongelmia ratkaistaan. Use-
at, noin 40-vuotiaat miehet toivat
avoimesti esille parisuhteen on-
gelmia ja niiden ratkaisumahdol-
lisuuksia.

On meillä tietty ollu tappeluja. Ihan kovastikin on väännetty, mutta homma perustuu kuitenkin siihen että me ollaan puhuttu läpi ja sovittu yhteiset pelisäännöt. (Jukka, 41)

Jukka korostikin sitä, että heidän suhteessaan ei kaikki ole ollut mitään ruusuilla tanssimista. Ensimmäinen eroon päätnyt suhde on tehnyt hänestä realistin ja myös opettanut paljon siitä, millainen on thaimaalainen nainen puolisona. Myös Antti toi esille arjen pieniä ristiriitoja ja niiden ratkaisutilanteita.

Mie, mie on se, joka ratkaisee ne. Toinen on se, kun alkaa ottaa kierroksii. Täällä se menee parvekkeelle tupakalle tai siellä se käy hiukkasan aikaa räyhäämään. Sitt se ottaa hiukkasan aikaa, kun laineet laskee, niin sitt sen asian voi puhuu uudestaan, ett se asia ei ole ihan tolee, ett mie tarkoitin sen tolee ja sitt se asia on kunnossa. Ett helppo sanoo sitten, ett semmonen 15 minuuttii, niin taas on kunnossa. Se voi sattuu kumminpäi tahansa. (Antti, 26)

Antti kertoi varsin tavallisen, toistuvan riitelyprosessin eli usein väärinkäsityksiä syntyä esimerkiksi kieliongelmiensa takia. Thaimaalainen vaimo kuvataan temperamentiltaan kiivaammaksi ja kiivastumista kestää jonkin aikaa, jonka jälkeen selvitetään väärinkäsitykset. Antin mielestä heidän suhteensa tulee kuitenkin toimimaan, koska he ovat jo niin kauan asuneet yhdessä. Silti edessä on todennäköisesti ”ryteikköä ja säröjä”. Seppo kertoi vähitellen oppineensa sen, ettei mistään kannata koskaan hermostua, koska thaimaalaaseen kulttuuriin liittyy rauhallisena pysyminen ja kaiken

huutamisen ja suuttumisen välttäminen.

Kulttuurien kohtaamista

Vaikka suomalais-thaimaalaiset parisuhteet ovat ongelmallisia ja päätyvät usein eroon, näiden miesten kertoman mukaan heidän oma suhteensa toimii hyvin. Kyse voi olla parhain päin puhumisesta. Se voi myös osoittaa mahdollisten ongelmien tunnistamista ja suhteen reflektointikykyä. Haastattelimieni miesten kuvausten mukaan ongelmia aiheutuu, jos suomalaisen miehen motiivit ovat kapea-alaisia ja suhteeseen ryhdytään nopeasti perehtymättä thaimaalaisen naisystävän taustaan.

Parhaimmillaan tällaiset parisuhteet voivat olla osoitus kulttuurien kohtaamisesta ja siirtymisestä sellaiselle kolmannelle tasolle, jossa puoliset sekoittavat omia kulttuurimallejaan hybridisesti. Yhteinen kokemusmaailma ja kieli tarjoaa tähän vähitellen mahdollisuuden kuten Kimmo 13 avioliittovuoden jälkeen kuvaa suhdettaan.

Ja meidän suhteessa puhutaan yleensä hirveesti. Se puhuminen se on usein aika värikästä ja railakasta. Siinä näkyy se kielen käyttö. No se tarkoittaa, että me leikitään sanoilla, nauretaan ja myös itketään. Että siinä on se koko tunneskaala. (Kimmo, 43)

Kirjallisuus

Adkins, Lisa: Reflexivity: Freedom or Habit of Gender? Theory, Culture & Society (20), 21-42. 2003.
Beck-Gernsheim, Elisabeth: Auf

dem Weg in die postfamilie Familie – Von der Notgemeinschaft zur Wahlverwandschaft. In Ulrich Beck & Elisabeth Beck-Gernsheim (Hrsg.) Riskante Freiheit. Individualisierung in modernen Gesellschaften. Suhrkamp, Frankfurt am Main 1994.

Bhabha Homi K.: DissemiNation: time, narrative, and the margins of the modern nation. In Homi K. Bhabha (ed.) Nation and narration. Routledge. Suffolk 1990.

Breger, Rosemary & Hill, Rosanna: Introducing Mixed Marriage. In Rosemary Breger & Rosanna Hill (eds.) Cross-Cultural Marriage. Identity and Choice. Berg. Mid-Glamorgan 1998.

Cohen, Erik: Thai Tourism. Hill Tribes, Islands and Open-Ended Prostitution. Studies in Contemporary Thailand No. 4. White Lotus Press. Bangkok 1996.

Ehrenreich, Barbara & Hochschild, Arlie Russell: Introduction. In Barbara Ehrenreich & Arlie Russell Hochschild (eds.) Global Woman. Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy. Granta Books. London 2002.

Heikkilä, Elli: Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Teoksessa Elli Heikkilä, Ritva Viertola-Cavallari, Päivi Oksiwalter & Jonna Roos (toim.) Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Web Reports No. 2, Siirtolaisinstituutti. 2004.

Jallinoja, Riitta: Moderni säädylisyys. Avioliiton vapaudet ja sidokset. Gaudeamus. Tampere 1997.

Johnson, Walton R. & Warren, D.

- Michael: Introduction. Walton R. Johnson & D. Michael Warren (eds.) *Inside The Mixed Marriage. Accounts of Changing Attitudes, Patterns and Perceptions of Cross-Cultural and Interracial Marriages.* University Press of America. Lanham 1994.
- Jokinen, Eeva: Kodin työt, tavat, tasa-arvo ja rento refleksiivisyys. Teoksessa Eeva Jokinen, Marja Kaskisaari & Marita Husso (toim.) *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö.* Vastapaino. Tampere 2004.
- Lehtonen, Mikko: Vieraus ja viisaus. Teoksessa Mikko Lehtonen, Olli Löytty & Petri Ruska: *Suomi toisin sanoen.* Vastapaino. Tampere 2004.
- Morgan, David H. J.: Risk and Family Practices: Accounting for Change and Fluidity in Family Life. In Elizabeth B. Silva & Carol Smart (eds.) *The New Family?* Sage. Gateshead 1999.
- Pataya Ruenkaew: Heirat nach Deutschland. Motive und Hintergründe thailändisch-deutscher Eheschliessungen. Campus Verlag. Hemsbach 2003.
- Phizacklea, Annie: Ruptures – migration and globalisation: looking back and looking forward. In Sallie Westwood & Annie Phizacklea: *Trans-nationalism and the Politics of Belonging.* Routledge. St. Ives 2000.
- Prapairot Ratanalon Mix: Neljä esimerkkitapausta Hampurista. Teoksessa Susan Thorbek & Bandana Pattanik (toim.) *Rajat ylittävä prostituutio. Globaalien toimintamallien muuttuminen.* Suomentaja Sari-Anne Ahvonen. Like. Jyväskylä 2003
- Repo, Katja: Perheen sisäisen ratalouden jännitteitä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä.* Gaudeamus. Helsinki 2003.
- Roos, J.P.: Behind the happiness barrier. University of Helsinki, Department of social policy. Reprint series B No 34. Helsinki 1988.
- Sarmela, Matti: Paikalliskulttuurin rakenne ja muutos. Raportti Pohjois-Thaimaan riisikylistä. Suomen antropologinen seura, SKS. Hämeenlinna 1988.
- Sirkkilä, Hannu: Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteen sa thaimaalaisen naisen kanssa. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 268. Jyväskylä 2005.
- Suomen tilastollinen vuosikirja. Tilastokeskus. Jyväskylä 2003.
- Tuomi-Nikula, Outi: Kaksikulttuurinen perhe eurooppalaisen etnologian tutkimus kohteena. Teoksessa Teppo Korhonen & Pekka Leimu (toim.) *Näkökulmia kulttuurin tutkimukseen.* Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku 1997.

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTIN APURAHAT 2006

Apurahoja suomalaisen siirtolaisuustutkimuksen edistämiseen ja tukemiseen on haettavissa seuraavista rahastoista:

- Kaarle Hjalmar Lehtisen rahasto
- Niilo ja Helen M. Alhon rahasto

Rahastoista on jaossa yhteensä 10 000 euroa. Hakulomake on Siirtolaisuusinstituutin internet-sivulla osoitteessa <http://www.migrationinstitute.fi/sinst/apurahahaku.php>

Hakemukset liitteineen pyydetään lähettämään 15.4. mennessä osoitteeseen:
Siirtolaisuusinstituutti
Linnankatu 61, 3. krs, 20100 Turku

Lisätietoja: Johtaja Olavi Koivukangas, puh. 02-2840 441, olakoi@utu.fi

Metsäintiaani ja suomalainen Lännen valloitus hieman erilaisesta perspektiivistä

Juha Hiltunen

Ehkä monikaan ei tule ajatelleeksi, että suomalaisilla ja intiaaneilla olisi jotakin merkittävää historiallista tai kulttuurista yhtäläisyyttä. Jotain kuitenkin löytyy, kun Amerikan lännen valloitusta tarkastellaan hieman erilaisesta perspektiivistä. Toisaalta paljastuu, että juuri suomalaisten ja metsäintiaanien kanssakäyminen synnytti eräitä keskeisiä lännen valloituksen välineitä, jotka osaltaan sulautuivat siihen konventionaaliseen ja myyttiseen kokonaisuvaan, josta populaarikulttuuri käyttää nimitystä Villi Länsi.

Kun tarkastellaan suomalaisten ja intiaanien yhtäläisyyttä, on ensi alkuun tehtävä selvä kategorinen rajaus, joka koskee Amerikan alkuperäiskansojen kirjossa aivan tiettyä maantieteellistä osaa: Pohjois-Amerikan metsäintiaaneja ja nimenomaisesti ns. koillisalueen heimoja ja kulttuureita. Tämä alue muistuttaa luonnonolosuhteiltaan Fennoskandian ja Siperian metsäalueita järvineen ja jokeineen, jotka toimivat sen tärkeimpinä kulkureitteinä. Alue ulottui Kanadan Hudsonin lahdelta ja Nova Scotiasta etelään nykyiseen

Virginiaan ja Tenneseehen USA:ssa, ja lännessä se rajoittui suureen Mississippi-jokeen. Tällä alueella sijaitsevat niin Appalakkivuoret, Suuret Järvet kuin Ohion laakson muinoinen ”erämaa-paratiisi”.

Pohjois-Amerikan itäinen metsäseutu oli ennen euroamerikkalaisten invaasiota (ja näiden mukanaan tuomia tauteja) varsin väkirikasta aluetta. Tärkeimmät kieliryhmät olivat muskhogeeet, siouanit, irokeesit ja algonkinit. Lähinnä kaksi viimeksi mainittua asuttivat sitä metsäseutua, johon tämän artikkelin suomalaisuuden vertailukin liittyy. Ennen kuin käsittelemme näitä seikkoja tarkemmin, on aiheellista valottaa hieman tämän kulttuurikontaktin alkuasetelmia ja kehitystä.

Delawaret ja suomalaiset

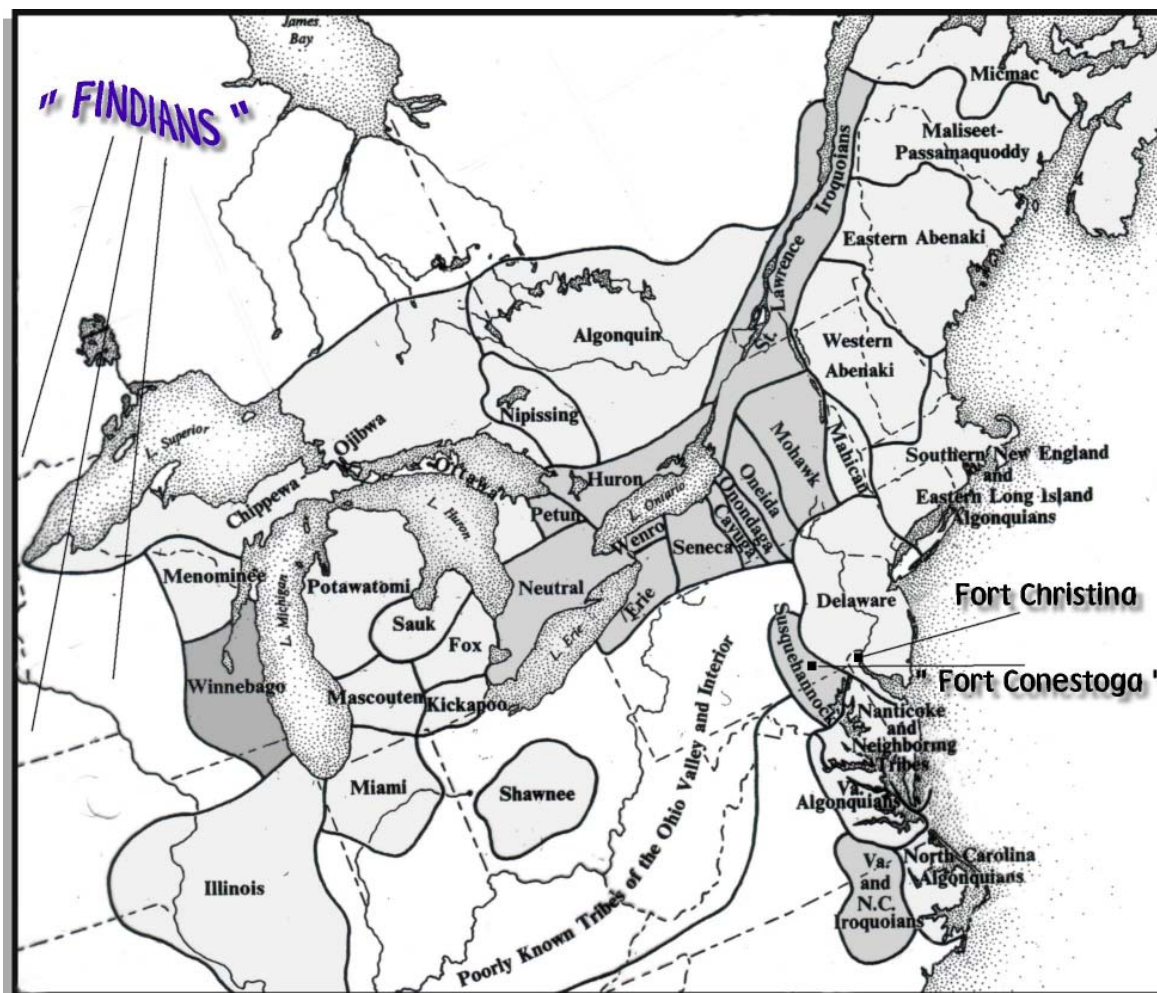
Kun Kalmare Nyckel – ja Fågel Grip nimiset ruotsalaiset laivat rantautuivat Delaware-lahdelle 26. maaliskuuta 1638, joukko lenape-intiaanien paikallisia päälliköitä kävi ensi kosketukseen tulokkaiden kanssa neuvotteluissa, jotka kuukauden kuluessa johtivat pienen maakaistaleen luovutukseen Delaware-joen länsirannalta läheltä Schuykillia (jonne myöhemmin perustettiin Philadel-

phia). Näin oli Uuden Ruotsin siirtokunta perustettu (Ilmonen 1916, 30-4; Widén 1962, 35-6).

Nimi Delaware juontuu Virginian kuvernöörin tittelistä De La Warresta, jonka mukaan edellä mainittu joki nimettiin jo 1610. Alueen intiaanit kutsuivat itseään Lenapewihituck ”Joen kansa” tai Lenni Lenape ”Oikeat ihmiset”. Heidät tunnettiin sittemmin historiassa paremmin nimellä ”delawaret”, vaikkakin myös ”lenapet” oli käytössä (Swanton 1979, 48-9; Flynn 2003).

Ensimmäisen retkikunnan mukana ei todennäköisesti vielä ollut suomalaisia. Heitä tuli mukaan seuraaville matkoille enenevässä määrin. Suomalaisia haluttiin siirtolaisiksi monistakin syistä, joista kenties tärkein oli heidän erityinen adaptaatio-ominaisuutensa näissä uusissa olosuhteissa. Suomalaiset olivat erämetsien raivajakansaa karheimmassa ja kestävimässä mielessä, toisin kuin useimmat ruotsalaiset, jotka – samankaltaisesta elinympäristöstään huolimatta – suosivat helpommin asutettavia seutuja ja kaupunkilaistuivat kernaammin kuin nämä jöröt ja hieman pelottavatkin naapurinsa. Suurin osa Uuden Ruotsin suomalaissiirtolaisista oli kotoisin Värmlannin metsistä, jonne heitä

*Juha Hiltunen, FT,
Amerikan alkuperäiskulttuurien
dosentti, Oulun yliopisto.*

Koillisterritorio ja metsäintiaanien kulttuurialue. Kartta: *Handbook of North American Indians*. Vol. 15. Northeast. Smithsonian Institution. Washington 1978 (p. ix). Alkuperäistä karttaa on hivenen tietokone-manipuloitu: latitudirajat on eliminoitu ja heimoalueita värisävytetty siten, että vaaleanharmaa kuvaa algonkinkielisten heimojen levinneisyyttä, keskiharmaa irokeesikieltä ja tummanharmaa siouankieltä. Karttaan on tehty myös seuraavat tekstilisäykset: Fort Christina, "Fort Conestoga" ja "Findians" sekä niiden viiteviivoitukset.

oli muuttanut ennen kaikkea Savosta (Ilmonen 1916, 39-48). Savolalaiset ja hämäläiset olivat niitä varsinaisia metsäsuomalaisia, jotka satojen vuosien ajan olivat tottuneet kamppailemaan ankarasti – ei vain vaativissa luonnonolosuhteissa – vaan myös vainolaisiaan vastaan, joita riitti niin idässä, pohjoisessa kuin lännessäkin. Karsimpaa uudisraivaaja-ainesta

olisi Euroopasta ollut vaikea löytää. Koska yhtä karskia väkeä oli vastassa Amerikan metsissä, olivat uudisasutuksen onnistumisen alkuedellytykset olemassa. Sen menestyminen jatkossa edellytti suomalaisten toista ominaisuutta: rehellistä toiseuden kunnioitusta sekä kykyä kommunikoida vieraaseen kulttuuriin kuuluvien kanssa ennakkoluulottomasti ja

rauhanomaisessa hengessä. Tähän suomalaiset pystyivätkin tavalla, joka oli poikkeuksellista euroamerikkalaisen siirtolaisuuden historiassa.

Lenapet olivat suuri algonkinkielinen intiaaniheimojen ryhmittymä alueella, joka ulottui Hudsonvirralta Delaware-lahdelle nykyisen Pennsylvanian osavaltion itäosista New Jerseyhin ja De-

lawareen. Sen tärkeimmät alaryhmät olivat munsit, unamit ja unalachtigot (Goddard 1978, 213-5). Lähinnä viimeksi mainitut ”delawaret” olivat niitä, joihin suomalaisetkin tutustuivat. Heillä ei ollut yhtenäistä poliittista päällikkyyttä, joskin historiallisella ajalla eräät karismaattiset johtajat nauttivat laajaa kannatusta monien sen heimojen keskuudessa. Yksi tällainen oli legendaarinen Tamenund, joka solmi kveekari William Pennin kanssa kuuluisan maasopimuksen Shackamaxoniassa 23. heinäkuuta v. 1683. Tämä sopimus oli perustana Pennsylvanian valtion syntymiselle. Tamenundista puolestaan tuli Amerikan Yhdysvaltojen kansallispyhimys: Saint Tammany ja demokraattisen puolueen historiallinen ikoni (Dockstader 1977, 285-6).

Uudessa Ruotsissa suomalais-siirtolaiset asettuivat kuin luonnostaan siirtokunnan takametsiin, vasten rajaseutua, jonka takana olivat vain intiaanit. Toimeen kuitenkin tultiin yllättävän hyvin. Jostakin intuitiivisesta syystä nämä kaksi kansakuntaa ymmärsivät toisiaan aluksi jopa ilman yhteistä kieltä. On hyvin perusteltua olettaa, että eräs kulttuurinen yhteispiirre herätti keskinäistä luottamusta ja kiinnostusta, nimittäin sauna. Pohjois-Amerikan intiaanien hikoilumaja, ja erityisesti sen talomainen versio, jota mm. delawaret käyttivät, muistutti suomalaista saunaa tavattomasti niin rituaalisia kuin monia funktionaalisia aspektejaan myöten. On luultavaa, että uteliaisuus johti piankin vertaaviin kokeiluihin ja tässä sananmukaisesti lämpimässä hengessä solmittiin läheinen ystävyyden ja luottamuksen suhde, jo-

ka kantoi historiallista hedelmää enemmän kuin osattiin odottaa.

Suurin osa siirtokuntiin muuttavasta väestä oli miehiä. Luonnollinen uteliaisuus ja kanssakäyminen johtivat pian myös seksa-avioliittoihin. Niin suomalaiset kuin ruotsalaisetkin alkoivat avioitua intiaanityttöjen kanssa. Näillä keinoin myös sinetöitiin entistä lujempi luottamusside heimoihin, joista naiset olivat kotoisin. Opeteltiin toinen toistensa kieltä ja omaksuttiin kulttuurilainoja puolin ja toisin. Siirtolaiset alkoivat pukeutua nahkavaatteisiin ja suosia mieluummin keveitä mokkasiineja metsäkäynneillä kuin kankeita ja hiertäviä saappaita. Lenape-kielen oppimisella oli myös tärkeä kulttuuripoliittinen merkitys: sitä käytettiin laajalla alueella koko koillisessa Pohjois-Amerikassa yleisenä intiaanien välisenä kauppakielenä. Siitä on peräisin myös koko joukko kulttuurisia lainasanoja maailman kieliin: tomahawk, squaw, wigwam, hickori, skunkki ym.

Eräs merkillepantava piirre suomalaisten ja ruotsalaisten suhteessa intiaaneihin oli rauhanomaisuus. Kun intiaanit taistelivat hollantilaisia ja muita siirtokuntia vastaan 1640-50-luvuilla, oli Uuden Ruotsin koloniakin tosin vähällä ajautua mukaan konfliktiin. Tämän sodan riivaamat intiaanipartiot kävivät nimittäin rajaseudulla ohimennen muutaman suomalaisen ja ruotsalaisen uudisasukkaan kimppuun, niin että jokunen henki menetettiin (Ilmonen 1916, 73, Linderholm 1963, 68). Intiaaneilla oli tietenkin poliittis-kaupallisia intressejä ylläpitää hyviä ja rauhanomaisia suhteita Uuden Ruotsin siirtokuntaan,

ja kun hollantilaiset v. 1655 uhkasivat Uuden Ruotsin itsenäisyyttä, tekivät monet intiaanit eräitä kostoiskuja hollantilaisiin siirtokuntiin ja estivät jonkin aikaa heidän laivojensa rantautumisia. Suurvaltapoliitiikan lopullinen ratkaisu oli kuitenkin Uuden Ruotsin liittymisen Hollannin alaisuuteen pian tämän jälkeen (Widén 1962, 45-6).

Kulttuurilainakontribuutio Villiin Länteen

Siirtokunnan rajaseudun intiaanit kiinnittivät varmasti huomiota siihen määrätietoiseen ja tehokkaaseen tapaan, millä suomalaiset uudisraivaajat kävivät metsämaiden kimppuun. Metsiin tottuneet suomalaiset kaatoivat suuria puita, tekivät niistä tukevia taloja ja saivat raivioillaan viljansa kasvamaan yhtä hyvin kuin alkuperäisasukkaat. Menetelmä oli täsmälleen sama: kaskeaminen. Jo Värmlannissa suomalaiset olivat kaskenneet metsää Ruotsin kruunun kielloista huolimatta. Savostahan tämä taito oli peräisin (Ilmonen 1919, 15-17; Kero 1996, 21-22).

Suomalainen hirsimökki kulmasalvoksineen oli metsämaiden asumuksena yhtä esteettinen ja funktionaalinen kuin eskimoiglu Kanadan jääkentillä. Sen perusmuoto oli ikivanha Pohjoismaisissa, mutta näppärä salvostekniikka lienee todennäköisesti juuri suomensukuisten kansojen kehittämä. Peruspiirteitä oli verraten nopea rakentaa ja tarjosi tehokkaan suojan lähes kaikkea muuta paitsi tulta vastaan. Suomalais-ruotsalaisilta asutuksilta sen idea levisi sittemmin myös muualle, ensin Pennsylvanian kveekareille ja

myöhemmin länteen sitä mukaa kun rajaseutu eteni (Weslager 1969; Kero 1990, 8-9). Delawaret olivat ensimmäisiä intiaaneja, jotka omaksuivat sen wigwameiden sarnalle kyliinsä. Kun heidät karkotettiin Appalakkien takaiseen länteen 1700-luvun alussa, olivat delawaret ensimmäisiä, jotka veivät tämän hirsirakennustekniikan mukanaan Ohion maalle (Neely 2003).

Toinen niistä Uuden Ruotsin takamaiden intiaaniansoista, jotka kävivät rauhanomaisista kauppa- ja kulttuurivaihtoa suomalaisten ja ruotsalaisten kanssa, olivat susquehannockit. He puhuivat irokeesien kieltä, mutta olivat sotajalalla muita irokeeseja vastaan – niin kuin useimpia muitakin naapureitaan vastaan poikkeuksena vain lenapet

ja Uuden Ruotsin siirtokunta. He olivat vahvoja, kookkaita ja urhoollisia sutureita (Jennings 1978, 362-7). Heillä ei olisi ollut mitään vaikeuksia pyyhkäistä tämä pisuinen siirtokunta olemattomiin ja saman tien myös näitä suojelevat lenapet. Kyse olikin intiaanien taholta enemmän poliittisesta ratkaisusta kuin empatiasta. Juuri niihin aikoihin kuin Uusi Ruotsi perustettiin, aloitti viiden irokeesiheimon liitto valloituskampanjan Suurten Järvien ympäristössä – paljolti hollantilaisilta ostamiensa tuliaseiden voimin. Heidän ”salamasotansa” oli aikakauteen ja erä-

Uljaat ja hurjat susquehannockit kävivät lenapien ohella kauppaa ruotsalaisten kanssa mm. tuliaseista. Kuva: Gunnar Olofsson kirjassa *Indianklubbens årsbok nr. 2* (Linderholm 1962, 49).

metsäolosuhteisiin nähden hämmästyttävän tehokasta ja julmaa. Kokonaisia heimoja tuhottiin, vielä useimmat pakenivat kauas heidän tieltään – eräät aina Mississippin taakse. Etelässä ainoa kansa, jonka onnistui kerta toisensa jälkeen torjua heidän hyökkäyksensä, olivat susquehannockit. Heitä auttoivat selviytymään heidän ruotsalaisilta ostamansa tuliaseet ja suomalaisilta oppimansa hirsilinnonitustekniikka.

Susquehannockien pääkylä oli nimeltään Conestoga. Sitä ympäröivät hirsivallit, mutta suomalaiset rakensivat siihen kulma- ja vä-

libastionit eli tornitukset, jotka oli tehty tehokkaalla ja vahvalla salvostuksella tukevista hirsistä.

Conestoga näyttikin oikeastaan ”Fort Conestogalta”. Se lienee ollut ensimmäinen lajissaan sitä linnaketyyppiä, joka on tullut tutuksi mm. lännenelokuvista. Irokeesien hyökkäykset kilpistyivät sen vallitukseen kerta toisensa jälkeen. Ja Uuden Ruotsin asukkaat saivat näiden suojelijoidensa ansiosta hetkellisesti ulkopoliittisen rauhan. (Linderholm 1962, 51-9).

Irokeesit voittivat lopulta susquehannockitkin, ja siirtomaa- ja intiaaniosien painopiste siirtyi rannikkoseudulta Appalakkien takaisiin maihin. Tämä Suurten Järvien alinen ns. Ohion maa tuli koko 1700-luvun ajaksi sen romantisoitun vanhan pioneirilännen tyyssijaksi, jossa vallan tasapaino intiaanien kuin euroamerikkalaisten kolonioiden välillä lopullisesti ratkaistiin.

Näissä suurissa sodissa ja verisissä kamppailuissa uudisasukkaiden elinehdoksi erämetsissä tulivat suomalaisten ja intiaanien (delawaret ja susquehannockit) kulttuurisen yhteistyön inspiroimat teknis-käytännölliset innovaatiot. Ennen muuta puolustus- ja asumusratkaisujen toteutuksessa sekä myös metsänraivaus- ja viljelytekniikoissa, joita ilman mikään uudisasutus ei olisi näissä olosuhteissa selviytynyt.

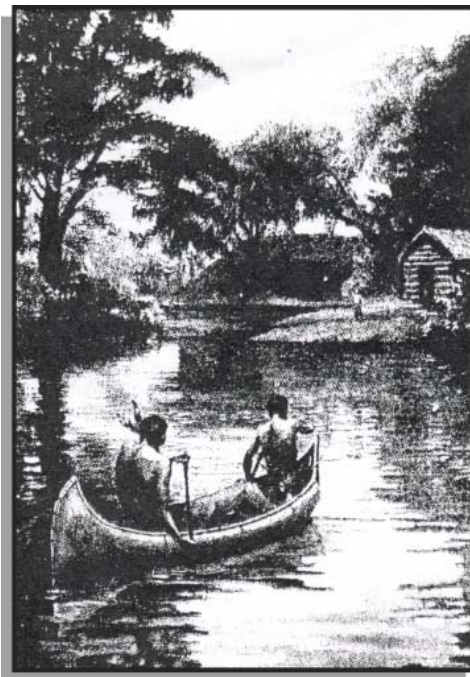
”Pääsy kielletty suomalaisilta ja intiaaneilta”

Isojen erämetsien miehet ovat samanlaisia. Olivatpa he Siperiasta, Savosta tai Saskatchewanista. Tila on, tau-wow, niin kuin Kanadan intiaanit sanovat (Valentin 1950). Yläjuoksulle on taitanut muuttaa naapuri, kyräilee epäluuloinen metsäsuomalainen kansallisissa kaskuissa. Salojen yksinäisyys voi olla yhtä spiritualistinen kokemus kuin loputtomat dyynit autiomaassa. Yksilölliset hengissä selviytymistaidot ovat kaiken edellytyksenä. Hengellinen maailma on useammin ”keskustelukumppanina” kuin ihmistoveri. Ankarissa oloissa toveriin täytyy pystyä luottamaan henkensäkin uhalta. Luottamus, rehellisyyden kunnioitus, avokätinen vähäisenkin omaisuuden jakaminen toverin kanssa, sitkeys ja sisu ankarissa olosuhteissa sekä itsehillintä ovat kaikki ominaisuuksia, jotka kehittyvät tällaisissa olosuhteissa.

Vähäpuheisuus ja jöröys ovat sen lieveilmiöitä. Verbaalisuus kehittyy ja inspiroituu väkijoukoissa, ei erämaiden yksinäisyydessä. Mutta silloin kun puhutaan, siitä tulee harvinaista herkkua, viihdettä, jota jaketaan kuunnella kärsivällisesti.

Metsässä saalistajan täytyy kulkea äänettömästi. Myös vihollinen voi yllättää meluisan joukon helposti. Mutta siinä, missä metsä on alkuasukkaalleen mahtava turvakoti lukemattomine piilopaikoineen, se on kammottava syöveri sinne eksyville. Tästä johtui, että

Pohjois-Amerikan metsäalueiden valloitus intiaaneilta kesti paljon kauemmin kuin tasankojen: 300 vs. 50 vuotta. Samasta syystä merkittävimmit intiaaniheimot voittivat taktisesti jokseenkin jokaisen taistelun (monesti vieläpä alivoi-

”Intiaanit tuomassa peuran myytäväksi uudisasukkaille”, sanotaan alkuperäisessä kuvatekstissä. Se on S. Ilmosen kirjassa *Delawaren suomalaiset* (1916), mutta tuohikanootti ja intiaanien ulkonäkö muistuttaa paremminkin Suurten järvien ojibwoja, jotka niin ikään tulivat tunnetuksi läheisistä suhteistaan suomalaisten kanssa. Minnesotassa ja sen lähialueilla ojibwojen ja suomalaisten rotusekottuineita jälkeläisiä sanotaan nimellä ”Findians”. Kuva: Koivukangas, Olavi: *Delaware 350* (1988, 34).

maisina), johon valkoisten sota-voimat uskaltautuivat heitä vastaan metsissä (Hiisivaara 1950, 22-23). Siinä, missä suomalaiset ja intiaanit ovat kunnostautuneet esivanhempiansa maita tehokkaasti puolustavina patriootteina, he ovat tulleet tunnetuiksi

myös yksilöllisinä ”rettelöitsijöinä”. Miehistä kunniaa ja ylpeyttä on puolustettu auliisti kaksintaiteluissa, ja usein puukoin. Eteläpohjalainen puukkojunkkari on yhtä elävä stereotypia kuin skalpiveistä heiluttava intiaani.

Voidaan myös kysyä, kuinka paljon kummankin kohdalla viina vei liiankin helposti humalahakuisuuteen ja tilaan, jossa hillitty ja korrekti kulttuurinen habitus sai purkautua pois. Joka tapauksessa väkivaltaisuus oli näissä molemmissa ryhmissä niin yleistä, että esim. Minnesotassa, jossa asui paljon suomalaisia ja intiaaneja, saattoi tarinan mukaan kapakoissa olla kylttejä tekstein: ”Pääsy kielletty suomalaisilta ja intiaaneilta”.

Metsämaiden ankaran jylhät luonnonolosuhteet pakottivat niin yksilöllisten selviytymistaitojen opetteluun kuin yhteistyöhönkin. Näissä olosuhteissa vallitsi selkeä sukupuolten työnjako ja myös veraten hyvä tasa-arvo. Naiset saattoivat joissakin tapauksissa yltää johtaviinkin asemiin, ja heillä oli useimmiten määräysvalta kotipiirissä ja vapaus päättää avioitumisestaan ja erostaan. Miesten maailma oli erämaassa metsästäjänä ja satureina. Suomalaiset ja intiaanit kohtasivat lähinnä kahdella alueella Pohjois-Amerikassa: Delawaren siirtokunnassa ja sen ympäristössä ja Suurten järvien länsiosassa, erityisesti Minnesotassa. Seka-avioliittojen onnistumisen edellytyksenä oli luultavasti edellä mainittujen seikkojen ohella myös se poikkeuksellinen tapa, millä niin intiaanit kuin

suomalaisetkin tuon ajan historiallisen eetoksen huomioon ottaen suhtautuivat sukupuolten tasa-arvoisuuteen. Minnesotan ojibwaintiaanien ja suomalaisten jälkeläisiä kutsutaan nimellä ”Fidians”. Amerikan Yhdysvaltojen kansalliseepos ”Hiawathan laulu”, on rakennettu ojibwa- ja irokeesintiaanien myyttitarinoiden varaan suomalaisten Kalevalan innoittamana – runomittaa myöten.

Lopuksi on paikallaan kertoa eräs anekdoottinen tapaus nykyajalta intiaanien ja suomalaisten kohtaamisesta. Joitakin vuosia siten eräs Mainen osavaltiossa sijaitseva pieni abenaki-intiaanien reservaatti päätti hyödyntää alueensa metsäteknologisia resursseja ryhtyäkseen tuottamaan valmishirsimökkejä Pohjois-Amerikan markkinoille. He kilpailuttivat yhteistyökumppaneina ja konsultteina useita pohjoisamerikkalaisia ja eurooppalaisia yrityksiä. Kauppa päätettiin suomalaisyrityksen eduksi, vaikka rahtikustannukset Suomesta olivat suurimmat muihin kilpailijoihin nähden. Kun heimonvanhimmilta tiedusteltiin, mitkä seikat vaikuttivat suomalaisen yhteistyökumppanin eduksi, vastasivat he kokevansa suomalaiset rehellisempinä kuin muut; suomalaiset kohtelivat heitä tasavertaisemmin ”ja katsoivat puhuttaessa suoraan silmiin”.

Kirjallisuus

- Creating a Settlement in America/ Colonizing a New World: http://web54.k12.il.us/schools/hale/pgraf/creating_a_settlement_in_america.htm (17.2.2003).
- Dockstader, Frederick J.: Great North American Indians. Van Nostrand Reinhold Company. New York 1977.
- Flynn, Mary Ellen: Meaning of “Delaware”. Delaware Indian Discussion Board. Amazon.com. http://www.delawareindian.com/discussion/_disc1/0000004f.htm
- Gilbert, Martin: American History Atlas. Weidenfeld and Nicolson. London 1973.
- Goddard, Ives: Delaware. In Handbook of North American Indians. Vol. 15. Northeast. Smithsonian Institution. Washington 1978.
- Hiisivaara, Tapio: Intiaanit tulevat. WSOY. Helsinki 1950.
- Hiltunen, Juha: ”Ne jotka ovat niin kuin me”. Suomi-USA. 3/2005.
- Ilmonen, S.: Amerikan ensimmäiset suomalaiset. Suomalaisluterilaisen kustannusliikkeen kirjapaino. Hancock 1916.
- Ilmonen, S.: Amerikan suomalaisten historiaa. Osa I. Tekijän kustannuksella, Hancock 1919.
- Jennings, Francis: Susquehannock. In Handbook of North American Indians. Vol. 15. Northeast. Smithsonian Institution. Washington 1978.
- Kero, Reino: Finns in the New Sweden Colony. In Finnish Identity in America. Ed. By Auvo Kostiaainen. Institute of History. University of Turku, Publication Nr. 11. Turku 1990.
- Kero, Reino: Suureen länteen. Siirtolaisuusinstituutti. Turku 1996.
- Koivukangas, Olavi (toim.): Delaware 350. Siirtolaisuusinstituutti. Turku 1988.
- Linderholm, Helmer: Susquehannockerna – Nya Sveriges beskyddare. Teoksessa: Indianklubbens årsbok nr 2. Söderström & Co. Förlagsaktiebolag. Helsingfors 1962.
- Linderholm, Helmer: Indianer som var svenskar. Teoksessa: Röd Mans Land. Indianklubbens årsbok. Söderströms & Co Förlagsaktiebolag. Helsingfors 1963.
- Lindeström, Per: Geographia Americae. Based on Surveys and Notes Made in 1654-1656. The Swedish Colonial Society, Philadelphia 1925.
- Neely, Jack: Homeplace. <http://www.appalachianlife.com/neely.htm> (17.2.2003).
- Niitemaa, Vilho (et al. eds): Old Friends – Strong Ties. Institute for Migration. Turku 1976.
- Swanton, John R.: The Indian Tribes of North America. Smithsonian Institution Press. Washington (1952) 1979.
- Valentin (Rislakki, Ensio): Tauwow. Matkani Kanadassa. Otava 1950.
- Weslager, C. A.: The Log Cabin in America: From Pioneer Days to the Present. N.J. Rutgers University Press, 1969. Reading in internet from this book compiled at the site: Reading 1: the Log Cabin Tradition. <http://www.cr.nps.gov/nr/twhp/wwwlps/lessons/4logcabins/4facts1.htm>
- Weslager, C. A.: The Delaware Indians. Rutgers University Press. New Brunswick 1972.
- Widén, Albin: Delawaresvenskar och indianer. Teoksessa: Indianklubbens årsbok nr 2. Söderström & Co. Förlagsaktiebolag. Helsingfors 1962.

Arvokas kanadansuomalaisen yhdistyksen aineisto Siirtolaisuusinstituutin Siirtolaisuuskokoelmiin

Parry Sound Finnish Clubin (Ontario, Kanada) aineiston kävivät Ontariosta tuomassa Turkuun yhdistyksen viimeinen puheenjohtaja Raili Sahlberg ja yhdistyksen aktiivinen jäsen, mm. rahastonhoitajana toiminut, Anja Peiponen. Pöytäkirjat ja valokuva-aineiston on järjestänyt Anja Peiponen.

Yhdistys Parry Sound Finnish Club toimi vuosina 15.10.1988-15.10.2003. Parry Sound sijaitsee Ontariossa, n. 20 km Torontosta. Yhdistyksen tarkoituksena oli ”Saattaa yhteen ystäviä yhteistyöhengessä, järjestämällä kokouksia, filmi-iltoja, viihdytystilaisuuksia ja matkoja. Toiminnan ei tule olla omanvoiton tavoittelua ja sen tulee perustua vapaaehtoisuuspohjalle. Missään tilaisuuksissa ei yleisesti keskustella uskonnosta tai politiikasta” (lainaus yhdistyksen pöytäkirjasta 15.10.1988).

Jäsenmaksu oli 3 Kanadan dollaria per vuosi. Yhdistystä ei rekisteröity Kanadassa virallisesti, sillä tanssien järjestämisestä ym. rahatoiminnasta olisi pitänyt tuolloin maksaa veroja.

Toiminnassa oli mukana parhaimmillaan 63 jäsentä. Kokoukset pidettiin jäsenten kodeissa ja paikallisella haalilla. Järjestettiin ulkoilupäiviä esimerkiksi hiihdon merkeissä. Juhlittiin jäsenistön syntymäpäiviä, vietettiin joulu- ja juhannusjuhlia haalilla. Vuosittain pidettiin kalastuskilpailuja. Toiminnasta kertyneitä tuloja lahjoitettiin pääasiassa lähialueen suomalaisten vanhusten hyväksi.

Yhdistyksen naiset perustivat myös v. 1997 tanssiryhmän nimeltä ”Sunset Girls”. Se esiintyi vanhainkodeissa, kerhoissa ja sairaaloissa Parry Soundissa, Torontossa ja Sudburyssa sekä kolmilla Kanadansuomalaisilla Suurjuhlilla vuosina 2000, 2001 ja 2002.

Yhdistyksen toiminta loppui, kun sen viimeiselle puheenjohtajalle Raili Sahlbergille ei löytynyt seuraajaa ja aktiivijoukko pienentyi, eikä mukaan toimintaan saatu enää nuorempaa väkeä. Perustavista jäsenistä oli yhdistyksen johtokunnassa loppuun asti Vilho ja Tyyne Hankala sekä Veikko ja Rauni Piirainen. Rauni

Piirainen toimi myös viimeisenä sihteerinä laatien pöytäkirjat englanniksi.

Yhdistyksen varat, 1025 Kanadan dollaria (n. 670 euroa), luovutettiin v. 2003 terveyskeskus West Parry Sound Health Centre Foundationille.

Siirtolaisuusinstituutille 1.6.2005 luovutettu aineisto muodostuu seitsemästä valokuva-albumista ja kuudesta pöytäkirjavihosta vuosilta 1988-2003. Aineistoon kuuluvien valokuva-albumien liitteenä on tilikirja, jäsenluettelointa, yhdistyksen toiminnasta

kirjoitettuja artikkeleita paikallislehti North Parry Soundiin, sekä muiden lehtien julkaisemia artikkeleita klubin toiminnasta, mm. tanssiryhmän esiintymisistä. Lisäksi näissä albumeissa on yhdistyksen kokous- ja tapahtumailmoituksia, onnitte- lu- ja kiitoskortteja, runoja, kuitteja sekä jäsenkortti. Kuusi pöytäkirjavihkoa pitää sisällään käsin tai koneella kirjoitetut pöytäkirjat koko toiminnan ajalta. Lisäksi niissä on kuitteja, lehdissä julkaistuja kokous- ja kuolinilmoituksia, muita lehtileikkeitä sekä muutama valokuva yhdistyksen toiminnasta.

Kaikkiaan aineistosta saa monipuolisen, hyvässä yhteishengessä ja aktiivisesti toimineen yhdistyksen kuvan. Siirtolaisuusinstituutti on kiitollinen saadessaan Parry Sound Finnish Clubin arvokkaan aineiston kokoelmiinsa.

Raili Sahlberg (oik.) ja Anja Peiponen luovuttavat aineiston arkistonhoitaja Seija Sirkkiän (vas.) huostaan.

Magdalena Jaakkola: Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987-2003. Työpoliittinen tutkimus 286/2005. Työministeriö, Helsinki 2005, 145 s.

Magdalena Jaakkola on tutkinut suomalaisten maahanmuuttoasenteita lähes parikymmentä vuotta. Syksyllä 2005 ilmestynyt julkaisu *Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987-2003* tarjoaa hyvän läpileikkauksen suomalaisten asenneilmapiiristä vuonna 2003. Kirjan erityiseksi ansioksi on nostettava sekin, että julkaisussa esitetään sarjan aikaisempien tutkimusten tulokset. Näin lukijalle välittyy selkeä kuva mielipideilmastossa tapahtuneista muutoksista. Tähän lähestymistapaan liittyikin ehkä kirjan mielenkiintoisin anti: uudesta julkaisusta käy selkeästi ilmi, kuinka maahanmuuttoon liittyvä mielipideilmasto koveni 1990-luvun laman aikana. Tästä esitettäköön esimerkki: lamavuonna 1993 vain 38 % vastanneista katsoi, että Suomen pitäisi ottaa vastaan ulkomaalaisia työnhakijoita vähintään yhtä paljon kuin ennenkin (tai enemmän – eli positiivinen vaihtoehto, vrt. taulukko 3 sivulla 19). Muina tutkimusvuosina eli vuosina 1987, 1998, 2003 vastaavat luvut sijoituivat lukujen 55-62 % välille. Yhteiskunnallista vaikutusta voitaneen pitää selvänä, koska tutkimuskysymykset ja -asetelmat on pidetty vakioisina eri tutkimuksissa.

Tutkimuksen aineisto koostuu 1538 haastattelusta. Tämän lisäksi on tehty joitain erityisotantoja mm. pääkaupunkiseudulla asuvista. Vaikka aineisto on kasvanut ai-

kaisemmista otoksista n. 500:lla, voitaneen sitä edelleen pitää valtakunnalliseksi aineistoksi pieninä. Toki tiedämme, kuinka kallista haastattelutiedon kerääminen on. Tasapainoilu ison postikyselyn ja pienemmän haastatteluai-
neiston välillä on vaikea: sen min-kä määrässä voittaa (postikysely), sen vastausten luotettavuudessa häviää. Pidän nyt tehtyä ratkaisua oikeana. Siitä huolimatta olisin mielelläni nähnyt vastausten jakaumiin liittyvät luotettavuustestaukset. Nyt taulukoista sellaiset puuttuvat.

Tutkimuksen sisältö on tutun tasapainoinen. Arvostan suuresti sitä, että teoreettinen osio on mukana, mutta kuitenkin sopivan kompaktina ja sivumäärältään rajattuna. Toisaalta tutkija hyödyntää hyvin esittämiään teorioita empiirisissä osioissaan; teoria-osio ei siten jää vain 'turhaksi' kirjallisuuskatsaukseksi. Virkistävänä pidän myös julkaisun lopussa olevia lukuja 8-10, joissa tekijä tarkastelee mm. tiedotusvälineiden luomaa kuvaa maahanmuuttajista.

Raportin tulokset on sinälään jo niin moneen kertaan esitetty julkisuudessa, joten niitä ei liene syytä kerrata tässä sen enempää. Vuoden 2003 tietojen päätuloksena voitaneen pitää sitä, että suhtautuminen ulkomaalaisten työnhakijoiden vastaanottamiseen oli huomattavasti myönteisempää kuin parissa edellisessä tutkimuksessa. Kansalaisten yleinen mielipide siis kulkee eri suuntaan kuin viranomaiskäytäntö, jonka tuloksena uusien EU-maiden työvoimalle laitettiin kahden vuoden muuttokielto vuonna 2004. Seurauksena tästä oli ulkomaisen

työvoiman vuokraustoiminnan lisääntyminen ja veromarkkojen valuminen pois Suomesta. Maamme hallitus ja työmarkkinajärjestöt sopivat helmikuussa 2006, että maahanmuuttokieltoa ei jatketa päättyvän kahden vuoden ylimenokauden jälkeen. Jaakkola esittää tutkimuksensa sivulla 4 mielenkiintoisen argumentin, jonka mukaan kyseinen siirtymäaika päättyy 1.5.2006. Mitenkähän asia oli selvillä jo kesällä 2005 raporttia kirjoitettaessa?

Toinen mielestäni tärkeä tutkimushavainto liittyy erityisesti nuorten poikien asenneilmaston kovuuteen: 15-17 -vuotiaista pojista 44 % oli sitä mieltä, että 'Suomen pitäisi ottaa vastaan nykyistä vähemmän ulkomaalaisia työnhakijoita'. Tytöillä vastaava suhdelu-
ku oli vain 13 %. Osmo Virrankoski esitti samansuuntaisen tuloksen tuoreessa tutkimuksessaan, jossa hän selvitti 9-luokkalaisten yläastelaisten vastaavia mielipiteitä. Nyt viimeistään olisi hälytyskellojen soitava opetusviranomaisen puolella!

Magdalena Jaakkola on pitkän tutkijanuransa aikana osoittanut erittäin luotettavaksi ja ruti-
noituneeksi tutkijaksi. Siitä huolimatta eräät raportointi-valinnat edelleen hieman ihmetyttävät. Tekijä käyttää asenteita raportoidessaan usein dikotomiaa 'enemmän – vähemmän'. Tässä suhteessa käytäntö on kuitenkin horjuvaa: esimerkiksi kuviossa kolme raportoidaan, että 'Suomen pitäisi ottaa vastaan enemmän ulkomaalaisia työnhakijoita' (alleviivaus I. S.). Tarkastelu suoritetaan iän mukaan. Seuraavassa kuviossa (ja seuraavalla sivulla) samaa asiaa tarkastellaan sukupuolen mukaan.

Nyt käytetäänkin dikotomian toista osaa, eli väite kuuluukin: 'Suomen pitäisi ottaa vastaan nykyistä vähemmän ulkomaalaisia työnhakijoita' (alleviiivaus I. S.). Jotta lukukokemus ja asian ymmärtäminen olisi sujuvaa, kannattaisi toki pitäytyä aina dikotomian samassa osiossa. Vastaava epäjohtomukaisuus esiintyy muuallakin kirjassa.

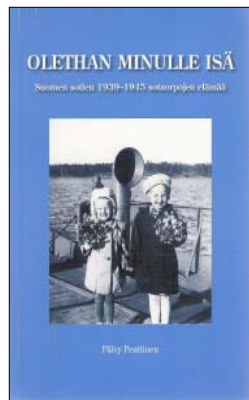
Toinen varoittava seikka liittyy eräisiin raportissa esitettyihin termeihin. Itse en käyttäisi mustalainen-termiä. Toisaalta en ymmärrä, miksi julkaisussa kyseinen termi on laitettu lainausmerkkeihin. Itse käyttäisin termiä romani (vrt. STM:n Romaniasiain neuvottelukunta jne). Toinen minulle vieras termi on rotu. Alan tutkijoiden ja opettajien keskuudessa lienee yksimielinen käsitys siitä, että biologisesti tarkasteltuna erilaisia rotuja ei ole olemassa (vrt. kirjoitukseni Siirtolaisuus-Migration -lehdessä 1/2000, s. 32-33). Johan nykyinen perustuslakimme puhuu alkuperään liittyvästä yhdenvertaisuudesta – rotu on lainsäädännöstäkin siis poistuva termi (kts. uuden perustuslakimme kuudetta eli ns. yhdenvertaisuuspykälää). Itse asiassa huomasin sattumalta, että olin puuttunut tähän samaiseen rotukäsitteeseen jo vuonna 1999 arvioidessani silloin Jaakkolan vastaavaa julkaisua.

Kokonaisuutena ottaen Magdalena Jaakkolan julkaisu tarjoaa uutta, hallitusti toteutettua ja tärkeää poikkileikkaustietoa suomalaisten maahanmuuttoasenteista uuden vuosituhannen alkupuolelta. Nostan hattua paitsi tekijälle myös työministeriölle, joka jaksaa ylläpitää tätä tärkeää tutkimustraditiota. Ilman julkaisua maamme

maahanmuuttotietous olisi selvästi huterammalla pohjalla. Edellä esitetyt 'reunamerkinät' ovat enemmänkin kauneusvirheiden kommentointia – itse työ ja sen tekijä ansaitsevat kaiken tunnustuksen.

Ismo Söderling

Päivy Penttinen: Olethan minulle isä. Suomen sotien 1939–1945 sotaorpojen elämää. Suomen Printman, Hyvinkää 2004, 224 s. ISBN 952-91-7476-4

Taustatoimijat, kokijat, uhrin historiamme sankaritarinan ohella ovat saaneet viime vuosina enenevään määrin huomiota. Sotaveteraanit ovat olleet pitkään ansioituneita sankareita, sittemmin on tunnustettu lottatoiminnan huomattava merkitys ja myöhemmin sotalasket, -orvot ja sotalapset ovat saaneet julkista empatiaa.

Tutkielma Olethan minulle isä. Suomen sotien 1939–1945 sotaorpojen elämää nostaa esiin moninkertaisia marginaalitapauksia esim. evakko, sotaorpo, sotalapsiyhdistelmän, johon kirjoittaja Päivy Penttinen itsekin lukeutuu.

Vaikeneminen on sota-ajan jälki-ilmiöitä. Raskaiden asioiden torjunta on ilmeisesti viiväs-

tyttänyt pitkään julkista keskustelua ja tutkimusta monista sota-ajan tapahtumista. Sotasensuurilla on osansa asiassa; sotien aikana kiellettiin (1941) mm. lastensiirtojen julkinen arvostelu, millä saattaa olla syy-yhteyksiä historiamme pitkään hiljaisuuteen. Päivy Penttinen tuo tutkimuksessaan esiin muitakin syitä vaikenemiseen. Sodan aiheuttama köyhyys, puute, kurjuus, orpous leimautuu ihmiseen, se vie itsetunnon, syylistyttää ja aiheuttaa häpeää. Ja kaikki tämä haluttiin ehdottomasti kätkeä.

Merkillistä on, ettei kirjoittajan opiskeluaajan professorikaan hyväksynyt sotaorpo tai sotalapsiaihetta pro gradu -tutkielmaan 1960-luvulla! Kollektiivinen torjunta painoi historiamme reuna-ilmioiksi leimautuneet tapahtumat pois tietoisuudesta. Päivy Penttinen tietää tuoda edelleen muitakin inhimillisiä tekijöitä vaikenemisen kuvioon. Elinehtojen ankaruus aiheutti kansalaisissa kateutta. Jos sotaorvot saivat sotien jälkeen ekonomisia lievityksiä, esim. vapaapaikkoja oppikouluissa, toiset näkivät ne huomattavina etuoikeuksina. Sotaorpojen emotionaalinen suru, turvattomuus siivutettiin, eihän kukaan ulkopuolinen sitä pystynyt ymmärtämään. Menetyksen suru on privaattia. Ulkopuolinen kateus lukitsi surun ja vahvasti vaikenemista.

Vaikeneminen juontui usein isien menettämisestä. Jo muutama vuoden ikäiset lapset muistavat suruprosessin: kun suruviesti isän kaatumisesta tuli, tieto muuttui äidin persoonallisuuden. Oli dramaattista itkua ja äidin katse muuttui poissaolevaksi. Moni lapsi yritti kovasti ilahduttaa äitiään

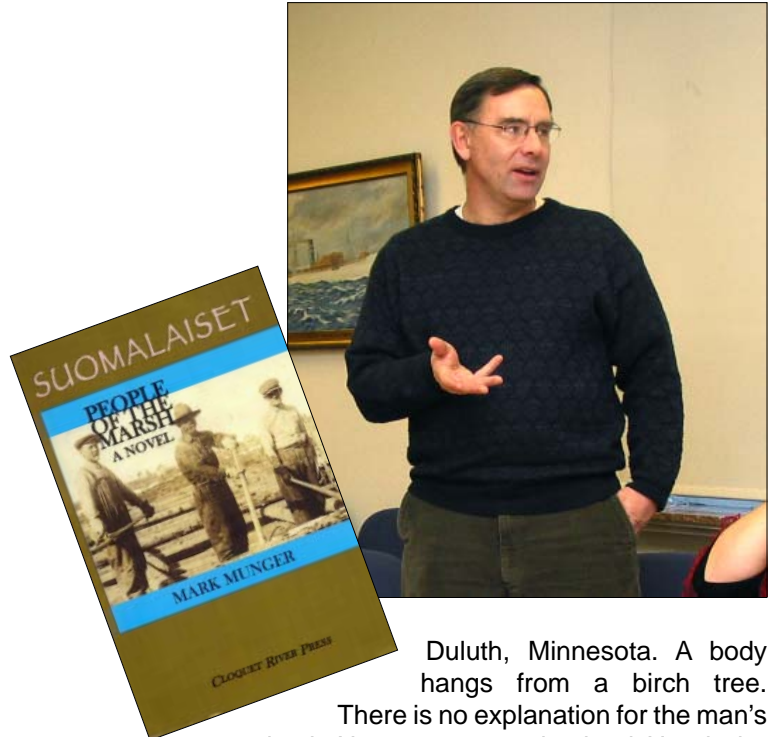
saadakseen tämän unohtamaan surunsa. Vielä vuosia myöhemmin, kun lapsi halusi tietää jotain isästään, hän oppi äidin reaktioista, ettei isästä pidä kysellä. Siitä seurasi vaikenemisen pitkä periodi privaatilellä tasolla. Mutta lapset kaipasivat isähahmoa, otsikon mukaisesti pyydettiin jopa naapurin setää isän sijaiseksi!

Turvattomuus, orpous, muukalaisuus oli sotaorpojen elämässä läsnä, minne tahansa he suuntasivat. Penttinen haastattelee Ruotsiin lähetettyjä sotilapsia sekä Amerikkaan muuttaneita sotaorpoja. Tärkeitä elämäkokemuksia hankittiin ulkomailta, vaikka lopulta moni palasi kotimaahan. Sotilapsia ja – orpoja kuvaavaa teatteriesitystäkin kommentoidaan. Esteettisesti muunneltu elämän fakta voi kertoa oleellisemman, kuka tietää.

Päivy Penttisen tutkielma on monipuolinen, kansantajuinen esitys ennen tutkimattomasta marginaalialueesta. **Olethan minulle isä** painottaa isän sodassa kaatumisen traumaa, keskustelee ilmiön surutyöstöä, syventyy menetyksen ydinasioihin ja erittelee ongelman tuottamia lieveilmiöitä. Tutkimusaineisto perustuu sotaorvoille suunnattuun kyselytutkimukseen, haastatteluihin, arkistotietoihin ja omakohtaisiin kokemuksiin. Psykoanalyttiseen keskusteluun viitataan useasti ja historian tapahtumia valaistaan faktatiedoilla. Monet valokuvat elävöittävät tekstiä. Tutkielman tiivistelmät on laadittu sekä ruotsiksi, englanniksi että saksaksi.

Irene Virtala

Suomalaiset - People of the Marsh

Duluth, Minnesota. A body hangs from a birch tree. There is no explanation for the man's death. No suspects are detained. How is the passing of one seemingly inconsequential Finnish dockworker tied to the turbulent times; an era of labor unrest, political change, racial tension, and the fighting of war not of America's choosing?

This thrilling plot is the topic of **Mark Munger's** second novel *Suomalaiset – People of the Marsh*. The novel takes place across the hilly shoulders of Northern Minnesota, Western Ontario, and Upper Peninsula Michigan at the dawn of the 20th Century.

Mark Munger visited the Institute of Migration at the end of December to promote his novel and find a Finnish publisher for it. Mark is not of Finnish descent himself, but grew up among Finns in Northern Minnesota. This book is an entertaining tale of Finnish immigration and political intrigue.

Tellervo Lahti Siirtolaisuusmuseon projektipäälliköksi

Seinäjoella toimiva Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo on käynnistänyt 1.3.2006 Siirtolaisuusmuseohankkeen, jonka projektipäälliköksi on nimetty amanuenssi Tellervo Lahti Eteläpohjanmaan Maakuntamuseosta. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimii Seinäjoen kaupungin sivistysjohtaja Heikki Vierula ja jäsenenä museotoimenjohtaja Marja-Liisa Haveri-Nieminen, yhteyspäällikkö Elina Viljakainen, kansanedustaja Paula Risikko (Suomen Siirtolaisuusmuseon Tukiyhdistys ry), professori Olavi Koivukangas (Siirtolaisuusinstituutti) sekä vt. aluepäällikkö Tuula Koskimies-Hautaniemi (Siirtolaisuusintituutin Pohjanmaan aluekeskus). Ohjausryhmän sihteerinä toimii amanuenssi Tellervo Lahti. Ohjaus-

ryhmän tavoitteena on selvittää mahdollisuudet käynnistää Siirtolaisuusmuseo osana Etelä-Pohjanmaan Maakuntamuseon toimintaa. Tellervo Lahden sähköpostiosoite on: tellervo.lahti@seinajoki.fi.

Tutkimusmatkailija H. D. Spöringille pronssinen patsas Uuteen-Seelantiin ja Suomeen

Suomen Kulttuurirahasto on myöntänyt 28.2.2006 Siirtolaisuusinstituutille 5 000 euroa tutkimusmatkailija, kapteeni James Cookin mukana olleen Herman Dietrich Spöringin päättä esittävän pronssisen patsaan tekemiseen. Patsas sijoitetaan Aucklandin yliopistoon Uuteen Seelantiin ja patsaan kopio tuodaan Siirtolaisuusinstituuttiin Turkuun, josta Spöring oli alunperin lähtöisin. Taideteoksen tekee Uudessa-Seelannissa asuva amerikkalainen taiteilija Joanne Sullivan-Gessler. Mikäli teos valmistuu nopeasti, se asetetaan esille Turun linnassa marraskussa 2006 avattavaan näyttelyyn "Varsinais-suomalaiset maailman turuilla". Näyttelyn toteuttavat Siirtolaisuusinstituutti ja Turun Maakuntamuseo. Tutkimusmatkailija H. D. Spöringistä, joka kuoli trooppiseen kulkutautiin "Endeavour"-laivan paluumatkalla Jaavan merellä v. 1771, ei ole säilynyt mitään kuvaa. Taiteilijalle on kuitenkin annettu valokuva Spöringin samannimisen isän muotokuvasta. Isä toimi lääketieteen professorina Turun Akatemiasissa. Tutkimusmatkailija H. D. Spöringin syntymäpaikalla Turussa on v. 1990 paljastettu muistomerkki, jonka yhtenä osana on Spöringin mukaan nimetyltä saarelta Uudesta-Seelannista tuotu muistokivi.

Spöring memorial to New Zealand and Finland

The Finnish Cultural Foundation has granted the Institute of Migration 5000 euro for commissioning a bronze statue of Herman Dietrich Spöring, who sailed with James Cook. The statue will be placed in the University of Auckland in New Zealand, and the Institute of Migration in Turku will host a copy.

Colonia Finlandesa 100 vuotta

Colonia Finlandesan 100-vuotisjuhlaa vietetään 30.3.-3.4.2006 Argentiinan Misionesissa Oberán kaupungissa. Tilaisuuteen osallistuvat ministeri Pertti Paasio ja professori Olavi Koivukangas Turusta. Pertti Paasio esittää Suomen valtion tervehdyksen. Siirtolaisuusintituutin johtaja Olavi Koivukangas vierailee samalla matkalla myös Brasilian Penedossa. Matkavaikutelmia seuraavassa numerossamme.

Vieraita Virosta

Vironinkeriläinen rouva Lilja Suursild vieraili johtaja Koivukankaan Luona instituutissa 20. tammikuuta. Rouva Suursildin isoäidin isä oli siperiansuomalainen Matti Mattsson Unkuri (s. 1855 Ylihärmässä). Lilja Suursild kertoi haastattelussa suvustaan ja antoi Siirtolaisuusinstituutin käyttöön vanhoja valokuvia.

Vanhempi tutkija Tiit Tammaru Tarton yliopistosta piti 17. helmikuuta Siirtolaisuusinstituutissa luennon aiheesta "Changes in the Estonian Diaspora and Return Migration to Estonia 1989-2000". Tiit Tammaru johtaa virolaisen diasporan tutkimuskeskusta Tarton yliopistossa. Luennon ohella keskusteltiin tulevasta tutkimuksellisesta yhteistyöstä.

(Kuvat: Jouni Korkiasaari)

In Memoriam

Eino Olavi Kainlauri

Eino Olavi Kainlauri, Professor Emeritus of Architecture, 83, died 10 Jan 2006 in Ames, Iowa.

He was born June 13th 1922 in Lahti, the son of William Pöyhönen and Eva Kainlauri. They chose the Kainlauri family name at the time of their marriage. Eino served in the Finnish armed forces during the Winter War in 1939-1940 as a volunteer and continued his service in the Continuation War in 1941-44. After two years of studies at the Helsinki University of Technology, Eino continued his studies at the University of Michigan, receiving his Bachelor of Architecture degree in February 1950.

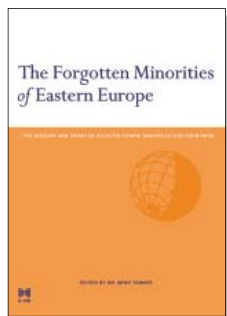
On August 20, 1949, Eino married Genevieve Marjorie Mobley. Eino's initial work experiences were in the office of Architect Paul Kasurin, the University of Michigan Architect's office and as a Dealer Facilities Architect for the Ford Motor company. In 1956, he formed the Kainlauri MacMullan (and Millman) Architects, Engineers and Planners, Inc. In 1959, he obtained his Master of Architecture degree from the University of Michigan and about the same time completed an equivalent of two years of "off-campus" studies in Theology at Suomi College in Hancock, Michigan. In his twenty years in private practice, Eino was the architect of more than seventy schools, forty-five churches, and numerous commercial, public houses and housing projects in Michigan and some adjacent states. Eino continued his education and received his Ph.D. in Natural Resources in 1975 from the University of Michigan. That year, he was appointed as the Professor in Charge of Continuing Education in Architecture at the Iowa State University of Science and Technology and he and his wife moved to Ames in 1975.

He authored close to one hundred professional and scientific papers and research reports, He was a recipient of Senior Fulbright Research Awards, twice, in 1974-74 and in 1983-84 for research in Scandinavia. For the 350-year anniversary celebration of the Swedish-Finnish Settlement in Delaware, Eino organized and produced a 69-board Exhibit of the American Architects of Finnish Heritage which toured the USA and Finland in 1988-90. For his international education and cultural efforts, Eino received several honors, among those Knight, First Class, of the Order of the White Rose in Finland.

Since his retirement from the Iowa State University in 1992, Eino remained active as a mentor of students and as a member of St. Andrews Lutheran Church and other civic organizations.

John Tauno Typpo

John Tauno Typpo, 76, of Dellwood, died 21 Nov 2005. He was born Dec. 27, 1928 in Belden, N.D., to Sanfrid and Manda Typpo. In 1931, the family moved to Floodwood, Minnesota, where they made their home for many years. He was in the Army from 1950-1953, serving in the Korean War as a tank commander and later as an MP. John married Marion Henrikson on 2 Apr 1955 in Cloquet, Minn. John received his bachelor's degree from the University of Minnesota-Duluth and his Ph.D. from the University of Minnesota. He was a professor of human nutrition at the University of Missouri from 1967 until retirement in 1992. He was a successful researcher and served as chairman of his department for many years. After his retirement, John became involved with Salolampi, the Finnish language village and served on its Board of Directors. His favorite activities were fishing, spending time at the family cabin in Canada and all things Finnish. He will be greatly missed by all who knew him.

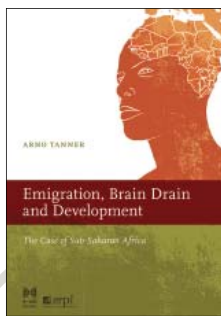
PUBLISHED 2004

THE FORGOTTEN MINORITIES OF EASTERN EUROPE
Edited by Arno Tanner

- Helsinki: East-West Books
- ISBN 952-91-6808-X
- paperback
- 250 pages
- 25 Euro

"...This highly informative and well-written book fills an informational gap in scientific literature on small stateless groups in Eastern European countries: Roma, Csangos, Wlachs and Tatars. The writers enable comparative analysis about general success and survival of minorities: Why only some groups form the ethnic movement, what factors make the movement successful and what makes the movement non-violent?"

K. Abduganiyev
Polish Academy of Sciences

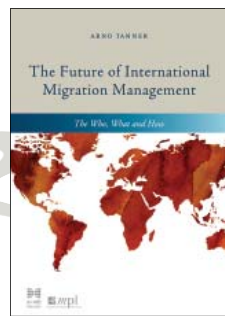
PUBLISHED FALL 2005

Arno Tanner
EMIGRATION, BRAIN DRAIN AND DEVELOPMENT

- With Migration Policy Institute Washington D.C.
- ISBN 952-99592-1-4
- paperback
- 184 pages
- Financed by Finnish Ministry of Foreign Affairs
- 30 Euro

"Dr. Tanner tackles the brain drain from Sub-Saharan Africa, neither skirting the tough problems nor throwing up his hands in dismay. He combines a broad perspective with local history and the results will be of interest to policymakers, scholars and concerned individuals alike."

B. Lindsay Lowell
Director of Policy Studies
ISIM, Georgetown University

FORTHCOMING SPRING 2006

Arno Tanner
THE FUTURE OF INTERNATIONAL MIGRATION MANAGEMENT

- Helsinki: East-West Books and Migration Policy Institute
- ISBN 952-99592-0-6
- Financed by Finnish Ministry of Foreign Affairs
- 30 Euro

What aspects of the many-faceted international migration are most in need of enhanced international cooperation? What types of international migratory cooperation are there, and which have proven most successful? Of these types, what would best serve the aspects in most critical need of better cooperation in the future?

e-wb
helsinki

Please visit our netpage at

www.ewbhelsinki.com

write to us at orders@ewbhelsinki.com or call +358-50-511 2225 (GMT+2/3)

Max Engmanin odotettu teos suomalaisen siirtolaisuuden historian sarjassa:

SUUREN ITÄÄN

Suomalaiset Venäjällä ja Aasiassa

Kirjassa tarkastellaan suomalaisten muutttoa Venäjälle ja Neuvostoliittoon sekä Aasiaan viimeisten neljän vuosisadan aikana.

512 s. Hinnat: Osat 1-4: 20 €, osa 5: 25 €.

Tilaukset • Orders:

Siirtolaisuusinstituutti • Institute of Migration
Linnankatu 61, 20100 Turku, Finland
puh./tel. 02-2840 440, fax: 02-233 3460
internet: <http://www.migrationinstitute.fi>
email: kirsai@utu.fi